

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jaroslava Zrůstová

**Zákon na ochranu republiky – důvody vzniku,
legislativní proces, platnost, význam**

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Pavel Salák, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2010 – 2013

BACHELOR THESIS

Jaroslava Zrůstová

**Act of Law on Security of the Republic – grounds,
legislative process, legal force
and its signification**

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Pavel Salák, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 12. 6. 2013

Jméno autorky: Jaroslava Zrůstová.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat JUDr. Pavlu Salákovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, věcné připomínky, trpělivost a laskavý přístup.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá důvody vzniku, průběhem schvalování, platností a významem zákona na ochranu republiky. Prosazení zákona a samotný legislativní proces nebyl jednoduchý. V průběhu schvalování zákona došlo k bouřlivým diskuzím. Vláda byla napadána opozicí, kterou tvořily nacionální strany a strana komunistická. Přes tyto útoky a nesouhlas opozičních stran byl zákon přijat. V průběhu třicátých let a v zájmu ochrany demokratické formy státu byla vláda nucena zákon několikrát novelizovat. Došlo k jeho zpřísnění, které se mimo jiné dotýkalo i některých základních demokratických práv a svobod. V té době již republika hrozilo daleko větší nebezpečí, hrozba fašismu. Protektorem Čechy a Morava byla úplně zlikvidována československá zákonost a demokratické zásady trestního práva. Zákon na ochranu republiky byl recipován ve prospěch německé říše. Po druhé světové válce bylo dekretem prezidenta republiky o nastolení právního pořádku období nesvobody pominuto a republika navázala na právní stav platný před vznikem druhé republiky.

Klíčové pojmy

Československo, demokracie, důvody, legislativní proces, novelizace, ochrana, poválečná léta, protektorát, republika, význam, vznik, zákony

Annotation

This thesis deals with the reasons for the creation, law making process, validity and importance of the Act on Security of the Republic. An enforcement of the act itself and the legislative process was not easy and heated discussions occurred during the approval of the law. The government was systematically criticized by the opposition, particularly the Nationalist Parties and the Communist Party. However, the act was ratified despite of these attacks and protests of the parties in opposition. During 1930's and in order to protect the democratic form of the state the government was forced to amend the law several times. The act was made even more restrictive in the 1930's limiting, inter alia, some of the fundamental democratic rights and basic freedoms. At that time the Republic faced a far greater danger, the threat of fascism. The Protectorate of Bohemia and Moravia completely destroyed Czechoslovak legality and democratic principles of criminal law and the Law on Security of the Republic was taken over by the German Empire. After World War II. the Czechoslovak Republic followed the valid laws before 30th September 1938.

Key words

Czechoslovakia, democracy, grounds, laws, legislative process, meaning, origin, post-war years, protectorate, security

OBSAH

ÚVOD	8
1 VZNIK A PRÁVNÍ ZAKOTVENÍ SAMOSTATNÉHO ČESKOSLOVENSKA ...	10
1.1 Vznik první republiky	10
1.2 Právní zakotvení Československa	14
2 DŮVODY VZNIKU ZÁKONA NA POZADÍ HISTORICKÝCH UDÁLOSTÍ	17
2.1 Politická situace na počátku roku 1923 a atentát na Dr. Aloise Rašína	17
2.2 Legislativní proces – důvodová zpráva.....	21
2.3 Legislativní proces – projednání zákona ve sněmovně.....	23
3 ZÁKON NA OCHRANU REPUBLIKY, JEHO NOVELIZACE	26
3.1 Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 z. a n.	26
3.1.1 Hlava I – Úklady o republiku.....	27
3.1.2 Hlava II – Poškozování republiky a útoky na ústavní činitele	29
3.1.3 Hlava III – Ohrožování míru v republice a vojenské bezpečnosti její.....	35
3.1.4 Hlava IV – Závěrečná ustanovení.....	40
3.2 Novelizace zákona na ochranu republiky.....	43
3.2.1 Zákon č. 124/1933 Sb. z. a n.	43
3.2.2 Zákon č. 140/1934 Sb. z. a n.	44
3.2.3 Zákon č. 130/1936 Sb. z. a n	45
3.2.4 Vládní nařízení č. 20/1939 Sb	46
4 APLIKACE ZÁKONA V PRAXI, VYBRANÁ JUDIKATURA	48
4.1 Vybraná judikatura	48
4.1.1 Rozhodnutí ze dne 21. března 1924, Kr II 584/23.....	48
4.1.2 Rozhodnutí ze dne 2. září 1925, Zm II 264/25	51
4.1.3 Rozhodnutí ze dne 3. září 1924, Zm I 439/24	52
5 DOBA NESVOBODY A POVÁLEČNÉ OBDOBÍ	54
5.1 Období druhé republiky	54
5.2 Protektorát Čechy a Morava.....	58
5.3 Prozatímní československá vláda.....	59
5.4 Léta poválečná.....	60
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	69

ÚVOD

Období první republiky je zajímavou a mimořádně důležitou kapitolou československých dějin, které trvaly více než sedmdesát let. Na období první republiky z toho připadá dvacet let budování státu, který se narodil do rozbourené a nelehké poválečné doby.

Tato bakalářská práce se zabývá prvorepublikovým trestněprávním předpisem, který upravoval oblast ochrany republiky a jejích ústavních činitelů. Jednalo se o zákon č. 50/1923 Sb. z. a n. na ochranu republiky a jeho novelizace. Cílem bakalářské práce je zachytit a podat ucelený přehled skutečností spojených s právní úpravou ochrany republiky po vzniku samostatného Československa až do roku 1948, popsat zákon na ochranu republiky a jeho novelizace, důvody vzniku, legislativní proces a vymezit platnost a význam tohoto zákona. Vzhledem k historickému charakteru práce, byla z větší části použita metoda deskriptivní, částečně analytická.

V úvodní kapitole je nastíněn vznik republiky a právní zakotvení samostatného Československa. Rozhodnutí opustit rakouské mocnářství a vydat se na dlouhou pouť za samostatným demokratickým státem nebylo jednoduché. Česká politika původně směřovala k federaci Rakouska-Uherska a k samostatnosti v rámci monarchie, ale už v průběhu 1. světové války a po jejím skončení se přiklonila k vytvoření samostatného státu. Rozhodl postoj Rakouska, které nejevilo snahu monarchii reformovat. Nechalo se ovlivnit velkoněmeckou politikou, o čemž svědčí rozpoutání 1. světové války a snaha vytvořit německou střední Evropu.

Mezi hlavní otázky nově vzniklého státu patřilo, jakým právem se republika bude řídit. Byl schválen první zákon Československé republiky, který ponechával v platnosti veškeré do té doby platné zemské a říšské zákony a nařízení. Recipoval tedy rakouské a uherské právní předpisy. Do jisté míry tak vznikly mnohé mezery v právu, neboť některé zákony monarchie nebylo možno aplikovat na nově vzniklé demokratické zřízení. Tento faktický stav byl upravován tzv. vedlejšími zákony. Patřila sem i právní úprava ochrany státu a jeho ústavních činitelů.

Následující kapitola je zaměřena na důvody, které vedly ke schválení zákona na ochranu republiky. Situace na přelomu roku 1922 a 1923 nebyla jednoduchá. Mladý československý stát byl ohrožován zvenku i zevnitř. K vnějším ohrožením patřily spory o státní hranice s Polskem a Maďarskem. Vnitřní nebezpečí spočívalo jednak v celkovém napětí společnosti, jednak v nespokojenosti národnostních menšin,

radikalizaci pravicových hnutí, působení říjnové revoluce v Rusku a v silném dělnickém hnutí.

Třetí kapitola je věnována popisu samotného zákona na ochranu republiky a jeho jednotlivých paragrafů. Jednalo se o nejvýznamnější trestněprávní předpis vydaný v Československu. Zaplňoval mezeru v právním řádu, kterému zatím chybělo ustanovení o ochraně republiky a jeho ústavních činitelů. Tato kapitola je také doplněna o jednotlivé novelizace zákona.

Čtvrtá kapitola se zabývá uplatněním tohoto zákona v praxi a vybranými judikaturami, které si všímají tehdejších rozhodnutí soudu.

Závěrečná kapitola se věnuje době nesvobody a poválečnému období, kdy zákon na ochranu republiky nadále zůstal v platnosti. Práce je ukončena rokem 1948, kdy byl tento zákon nahrazen zákonem na ochranu lidově demokratické republiky.

1 VZNIK A PRÁVNÍ ZAKOTVENÍ SAMOSTATNÉHO ČESKOSLOVENSKA

1.1 Vznik první republiky

První světová válka, která řešení národnostní otázky v Rakousku-Uhersku odsunula do pozadí, a zejména pak výjimečná situace na jejím sklonku, jež byla charakterizována porážkou a rozpadem Rakouska-Uherska, chaosem v Německu a revolucí v Rusku, umožnila vznik samostatného československého státu. Naplnila se tak snaha politického zahraničního odboje v čele s Tomášem Garrigue Masarykem, Milanem Rastislavem Štefánikem a Edvardem Benešem, kteří prosazovali během války u mocností Dohody samostatný stát Čechů a Slováků, zahraničního vojenského odboje v podobě československých legií, českých krajanských spolků v zahraničí a posléze i domácího politického a veřejného odboje.¹

Vzniku samostatného státu předcházela řada politických rozhodnutí a kroků zahraničního a domácího odboje, které měly vést k vyhlášení samostatného státu. Domácí odboj nebyl zcela jednotný, část podporovala monarchii a uspořádání spolkového státu, radikální část byla zřetelně protirakouská.

Na počátku války 18. prosince 1914 Masaryk emigroval do Itálie, poté do Švýcarska a nakonec do Londýna, kde se usadil. Dne 14. listopadu 1915 vyhláší tzv. Komitét zahraniční, který je považován za oficiální vyhlášení snahy zástupců exilové politiky o vytvoření samostatného československého státu. Prohlášení bylo podepsáno jedenácti zastupiteli československých krajanských spolků, o které se exiloví politici představitelé v té době opírali. Do listopadu 1916 se datuje vznik ústředny zahraničního odboje, Národní rady československé, jejíž složení bylo: T. G. Masaryk, předseda sídlící v Londýně, E. Beneš, generální sekretář, který řídil generální sekretariát v Paříži a Slovák M. R. Štefánik, francouzský občan a voják. Hlavním cílem Československé rady bylo získat veřejnost a vlády dohodových států pro myšlenku vytvoření samostatného státu Čechů a Slováků.

Dalším významným krokem v boji o samostatnost bylo vytvoření vlastního vojska. Masaryk si byl vědom, že v případě, že bude postavena československá

¹ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny České XIII. 1918-1929* 1. vydání. Praha a Litomyšl: Paseka, 2000. s. 9. ISBN 80-7185-328-3

armáda, dostane se zahraniční odboj do jiného a významnějšího postavení vůči Rakousku, ale i vůči státům Dohody. A že tato síla nám v případě budoucího mírového jednání může významně pomoci prosadit československé požadavky. Československé legie, jak je armáda nazývána, se formovaly nejdříve z Čechů žijících v zahraničí (Francie, Anglie, Rusko) a posléze z vojáků rakousko-uherské armády, kteří upadli do zajetí. Dobrovolnická jednotka v Rusku se rozrostla na pluk a později na brigádu. Byla budována na základě dohod s Prozatímní vládou, která vznikla po svržení carského režimu. V listopadu 1917 došlo k bolševickému převratu v podobě Velké říjnové socialistické revoluce a Prozatímní vláda byla svržena. Dne 3. března 1918 byl podepsán mezi Ruskem a Německem částečný tzv. brestlitevský mír. Československé legie se prohlásily za součást francouzské armády. Přesunuly se na Dálný východ s tím, že se pokusí dostat do západní Evropy. V květnu 1918 se dostaly do konfliktu se sovětskou armádou a ovládly tzv. Transsibiřskou magistrálu. Národní rada československá, která zpočátku nesouhlasila s nasazením československého vojska v Rusku, nakonec svůj souhlas dala. Vytvoření samostatné československé armády přispělo a významně usnadnilo mírová jednání a jednání o samostatnosti Československa.

8. ledna 1918 bylo vyhlášeno prezidentem Woodrowem Wilsonem tzv. 14 Wilsonových bodů, tedy program, který vyjadřoval představu Spojených států amerických o mezinárodním uspořádání světa po první světové válce. Bod deset však ještě nehovořil o vytvoření samostatného státu Čechů a Slováků, ale o autonomii národů Rakouska-Uherska.²

V polovině roku 1918 uznaly Spojené státy americké, Francie a Velké Británie právo národa Čechů a Slováků na samostatnost a československé legie za vojsko dohodové.

14. října 1918 oznámil E. Beneš, generální tajemník Národní rady československé, nótou státům Dohody, že dne 26. září 1918 byla ustavena československá vláda v čele s prezidentem T. G. Masarykem. Tato Československá prozatímní vláda byla dohodovými státy uznána.

Jak jsme se již zmínili, domácí odboj nebyl zpočátku jednotný, část vedoucích představitelů byla pro samostatné spolkové uspořádání zemí, avšak v rámci Rakouska-Uherska.

² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 28. ISBN 80-7277-027-6

Významným milníkem obratu se stal 6. leden 1918, kdy se sešel generální sněm českých poslanců říšské rady a zemských sněmů všech zemí Koruny české a vydal tzv. Tříkrálovou deklaraci, ve které se již jednoznačně požadovalo „*právo na svobodný život národní a sebeurčení národů ať malých či velkých a jakékoliv příslušnosti státní*“.³ Sněm takto reagoval na prohlášení rakousko-uherské vlády a jejího ministra zahraničí, který odmítl přizvat na mírová jednání s ruskou delegací zástupce jednotlivých národů Rakouska.⁴

V polovině roku 1918 již i česká domácí politika považovala samostatný stát za svůj cíl. Dne 13. července 1918 byl domácím politickým hnutím ustaven Národní výbor československý.

K setkání obou stran došlo koncem října 1918 v Ženevě, kde český domácí odboj plně schválil politiku zahraničního odboje a ustavení Československé prozatímní vlády dočasně se sídlem v Paříži a přihlásil se ke všem dohodám a závazkům, které tato vláda dosud projednala.

Dne 5. října 1918 se rozhodly ústřední mocnosti požádat prezidenta Wilsona o příměří. Dne 18. října 1918 prezident USA Wilson odpovídá na mírovou nabídku habsburského mocnářství a v této reakci je již výslovně řečeno, že se „*národy samy musí rozhodnout, které akce ze strany rakousko-uherské uspokojují jejich aspirace*“,⁵ tedy českému a slovenskému národu se dostalo konečné garance samostatnosti. Důležitým politickým tahem v této souvislosti bylo vydání tzv. Washingtonské deklarace T. G. Masarykem, kde byly nastíněny zásady nového československého státu v ryze americkém stylu, a které byly předány Bílému domu dne 17. října 1918.

Pokus císaře Karla I. ze dne 16. října 1918 o záchranu rakouského mocnářství císařský manifest – návrh, že bude Rakousko přeměno na federaci skládající se ze čtyř států, ztroskotal. Dne 27. října 1918 zasílá rakouský ministr zahraničí hrabě Andrassy Spojeným státům nótu, kde podmínky přijímá a je připraven jednat o kapitulaci.⁶

Dne 28. října 1918 se scházejí zbývající činitelé Národního výboru, bez přítomnosti K. Kramáře a dalších činitelů Národního výboru, A. Švehla, A. Rašín, F. Soukup a J. Stříbrný a rozhodují převzít pro zásobování důležitý Obilní úřad. Téhož

³ *Tříkrálová deklarace z 6 ledna 1918*. In: GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa 1914-1945 1. díl*. 1. vydání, Praha: Univerzita Karlova - nakladatelství Karolinum, 2005. s. 29 – 31. ISBN 80-246-1027-2

⁴ MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Leges, 2010. s. 317. ISBN 978-80-87212-39-4

⁵ SOVADINA, J. *Čtrnáct bodů prezidenta Wilsona (8. 1. 1918)*. [online]. [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ctrnact-bodu-prezidenta-wilsona-8-1-1918/>

⁶ KÁRNÍK, Z. *České země v éře první republiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 32. ISBN 80-7277-027-6

dne dopoledne narazili na Václavském náměstí na dav lidu, který četl Adrassiho nótu mylně se domníval, že se jedná o kapitulaci. Tento moment stačil k tomu, aby nastal převrat. Zmínění představitelé Národního výboru v reakci na změnu situace byli nuceni přehodnotit svůj program a pozměnit své záměry. Vydali se na Zemské místodržitelství, kde vyhlásili, že Národní výbor československý převzal odpovědnost za klid a pořádek.⁷

Ještě téhož dne se schází plénum Národního výboru, které vydává prohlášení Lidé československý!: „*Lide československý! Tvůj odvěký sen stal se skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných, svobodných, kulturních států světa. Národní výbor, nadaný důvěrou veškerého lidu československého, přejal jako jediný a oprávněný a odpovědný činitel do svých rukou správu svého státu*“.⁸ Ve stejné chvíli byl sepsán a podepsán i první zákon československý.

V dalších dnech Národní výbor převzal postupně i další úřady. Převzetí republiky skončilo dne 30. října 1918. Republika vzniká, aniž by měla ustaveny pevné hranice, vytvoření kterých bude projednáváno až na mírových jednáních v roce 1919.⁹

Současně s českým převratem došlo také k převratu německému. Dne 29. října 1918 se sešla schůze německých poslanců z Čech, kde se usnesli na vytvoření provincie Německé Čechy (Deutschbömen), které se prohlašovaly za součást Rakouska. Dne 30. října byly ustaveny z převážně německých okresů na severu Moravy a Slezska spolková země Sudetenland, kraj šumavský (Bömerwaldgau) a kraj jihomoravský (Deutschsüdmähren), které spadaly do Dolních a Horních Rakous.¹⁰

Za těchto podmínek a takto okleštěná by však československá republika nemohla existovat. Edvard Beneš brzy dosáhl souhlasu Dohody s obsazením pohraničí, s níž se začalo v polovině listopadu. Německý převrat byl potlačen, ale zatížil česko-německé vztahy na dlouhé období.¹¹ Už v počátku vystupoval proti německé menšině diktátorsky, ač mu bylo toto diktátorství vnuceno a prvotním zájem nově vzniklé československé republiky bylo mírové soužití se všemi národnostními menšinami v nově vzniklém státě a především se silnou německou menšinou, jak zaznělo na 1. schůzi prozatímního Národního shromáždění: „*německý národ, v hranicích státu našeho bydlící, nemá nejmenší příčiny obávat se o svůj národní rozvoj*“.

⁷ KÁRNÍK, Z. *České země v éře první republiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 32. ISBN 80-86328-26-ISBN 80-86328-26-0

⁸ VESELÝ, Z.: *Dějiny českého státu v dokumentech* Praha: Epoque, 2003. ISBN 80-86328-26-0

⁹ KÁRNÍK, Z. *České země v éře první republiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 32.

ISBN 80-7277-027-6

¹⁰ Tamtéž

¹¹ MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Leges, 2010. s. 317. ISBN 978-80-87212-39-4

*Věrní své minulosti i svým demokratickým tradicím, nechceme své krajany německé - postaví-li se loyálně na půdu našeho státu - nijak zkracovati v kulturním a jazykovém jejich rozvoji. Náš stát ovšem bude českým státem“.*¹²

V případě Slovenska se v září 1918 slovenská politická reprezentace dohodla na ustavení Slovenské národní rady, která se konstitovala v říjnu 1918. Ta se pak sešla 30. října 1918 a přijala Deklaraci slovenského národa, tzv. Martinskou deklaraci, kde se vyslovila pro vytvoření společného státu Čechů a Slováků.¹³

Dne 14. listopadu 1918 přijalo prozatímní Národní shromáždění na 1. schůzi prohlášení: „Všecka pouta, která nás vázala k dynastii Habsbursko-Lotrinské, jsou přervána. Konec jest smlouvám z r. 1526 i pragmatické sankci. Dynastie habsbursko-lotrinská ztratila všechna práva na trůn český. A my svobodní a volní prohlašujeme, že náš stát československý jest svobodnou československou republikou.“¹⁴ Prezidentem byl zvolen T.G.Masaryk. Dne 4. listopadu 1918 dostal ministr zahraničí Československa Dr. Edvard Beneš oficiální pozvání na mírová jednání ve Versailles. Jednání o hranicích Československa začalo až v dubnu 1919.

1.2 Právní zakotvení Československa

Vznikem a vyhlášením samostatného Československa vyvstala základní otázka, a to jakým právem se nová republika bude řídit. Odpoledne dne 28. října vydává Národní výbor československý již zmíněné svolání Lidé československý! a současně 1. zákon československý. Mezitím do Prahy přijel Vavro Šrobár, největší Čechoslovák slovenské politiky, který spolupodepsal první československý zákon (zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.). Tvůrcem prvního československého zákona byl Alois Rašín, spolupodepsali jej A. Švehla, J. Stříbrný, F. Soukup a zmíněný V. Šrobár. Zákon se vešel na jednu stránku, byl sepsán ručně a obsahoval pouze pět článků.

¹² NS ČS 1918-1920. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 1. schůze. [online]. [cit.2013-06-06] <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>

¹³ MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Leges, 2010. s. 317. ISBN 978-80-87212-39-4

¹⁴ NS ČS 1918-1920. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 1. schůze. [online]. [cit.2013-06-06] <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>

Účel zákona byl zmíněn již v úvodu „*aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu*“.¹⁵ Zákon ve svém prvním článku ponechal rozhodnutí o formě státu na Národní shromáždění, které ještě nebylo ustaveno, tedy posouval toto rozhodnutí na pozdější dobu. Článkem druhým byly ponechány v platnosti veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení. Článkem třetím určil, že veškeré samosprávné státní a župní úřady a další instituce na úrovni zemí, okresů a obcí se podřídily Národnímu výboru. Čtvrtým a pátým článkem stanovil datum platnosti zákona a uložení provedení zákona Národnímu výboru.

Takto byly nově vzniklým státem recipovány původní zákony rakouské a uherské a jeho instituce. Podle tohoto opatření je také nazýván „recepčním zákonem“. Národní výbor československý fungoval také jako nejvyšší správní orgán. Snažil se o zajištění hladkého chodu institucí státní správy, zřizoval nejvyšší úřady a ministerstva, které obsazoval zkušenými úředníky z Vídně. V listopadu přivezla delegace Národního výboru souhlas dohodových států s republikánskou formou státu. Nic tak nebránilo ustavení Národního shromáždění a uzákonění Prozatímní ústavy, které národní výbor odsouhlasil na svém posledním zasedání dne 13. listopadu 1918 (zák. 37/1918 Sb. z. a n.).

Recepční zákon spolu se zákonem o prozatímní ústavě právně zakotvily činnost nově vzniklého československého státu a daly mu ústavní základy.¹⁶ K hlavním recipovaným zákonům trestního práva hmotného patřily:

a) v českých zemích: „*Trestní zákon zločinech a přečinech a přestupcích č. 117/1852 ř. z.*“¹⁷ se změnami a doplňky a trestní řád č. 119/1873 ř. z.

b) na Slovensku a Podkarpatské Rusi: trestní zákon o zločinech a přečinech (zák. čl. č. 5/1878), trestní zákon o přestupcích (zák. čl. č. 40/1879), zákon o trestním řízení (zák. čl. č. 33/1896).¹⁸ V Československu se tak vyskytoval po celé období první republiky tzv. dualismus trestního práva, respektive právní trialismus až do vydání zákona č. 76/ 1920 Sb. z. a n., neboť v oblasti Hlučínska platilo německé trestní právo. Po vydání zmíněného zákona bylo Hlučínsko inkorporováno do ČSR.¹⁹

¹⁵ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., *zákon o zřízení samostatného státu československého*, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1918, částka 2/1918. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=124&r=1933> Sbírka

¹⁶ MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Leges, 2010. s. 317. ISBN 978-80-87212-39-4

¹⁷ KALLAB, J., HERRNRITT, V. *Trestní zákony československé platné v Čechách a v zemi Moravskoslezské*. 3. vyd. Praha: Československý kompas, 1933. s. 1

¹⁸ HORÁK, O. *Meziválečné trestní právo* [on-line] [cit. 2013-06-06] Dostupné z: www.law.muni.cz

¹⁹ VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita právnická fakulta, 1993. ISBN 80-210-0791-5

Po celou dobu první československé republiky tady byla snaha o unifikaci, a tedy odstranění duality práva. Za tímto účelem bylo zřízeno i ministerstvo unifikací a 14. června 1920 ustavena Komise pro reformu trestního zákona, jejímiž členy byli významní právníci teoretikové té doby. Za všechny jmenujme Dr. Augusta Miřičku (předseda), prof. Právnické fakulty UK a Dr. Jaroslava Kallaba prof. Právnické fakulty MU v Brně. Komise nejdříve vydala zásady, kterými by se měla reforma řídit. Poté se soustředila na vypracování obecné části zákona.²⁰

V roce 1921 byl vydán tzv. Prozatímní návrh obecné části trestního zákona. Po jeho projednání směřovala snaha k přípravě zvláštní části, jehož návrh byl ukončen v roce 1924. Závěrečné jednání komise proběhlo 11. června 1925. V roce 1926 zveřejnilo Ministerstvo spravedlnosti konečný návrh trestního zákoníku pod názvem: *Přípravné osnovy o zločinech a přečinech a zákona přestupkového*. Tento návrh však schválen nebyl. V roce 1937 byla vypracována další osnova trestního zákona tzv. úřednická, ale ani ta schválena nebyla. Ke konečné unifikaci trestního práva během trvání první republiky nedošlo.²¹

Právní systém Československa vycházel z idejí a myšlenek parlamentarizmu a právní normy, které přijalo Národní shromáždění ČSR, vycházely z nejvyššího zákona republiky – Ústavy. Stát byl nucen, v zájmu zachování klidu a pořádku, ponechat v platnosti zákony vydané před rokem 1918. Z recipovaných zákonů byly vyňaty předpisy, které odporovaly republikánské formě vlády. V trestním právu se tak pochopitelně vyskytovaly mezery, které byly postupně zaplňovány a doplňovány dalšími trestněprávními předpisy, tzv. vedlejšími trestními zákony.

Jedním z nevýznamnějších trestněprávních předpisů se stal zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. z. a n., který vyplňoval mezeru v trestním právu, které doposud nezajišťovalo dostatečnou ochranu republiky a jeho ústavních činitelů.

²⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. *Meziválečné trestní právo a věda trestního práva v Československu*. In: *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918-1938) a jejich místo ve střední Evropě*. 1. vydání. Praha: Karolinum, Univerzita Karlova, 2010. s. 821-842, 22 s. ISBN 978-80-246-1718-3

²¹ VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita právnická fakulta, 1993. s. 36-37. ISBN 80-210-0791-5

DŮVODY VZNIKU ZÁKONA NA POZADÍ HISTORICKÝCH UDÁLOSTÍ

Situace na počátku roku 1923 nebyla jednoduchá. Ukazovala na nutnost schválení zákona, který by ochraňoval demokratickou formu státu a její představitele. Mnozí však považovali takovou normu za zbytečnou, neboť na základě recepčního zákona (č. 11/1918 Sb. z. a n.) a zákona č. 449/1919 Sb. z. a n. o zákonné ochraně Československé republiky byly recipovány předpisy říše rakouské, uherské a rakousko-uherské, které ochranu státu také obsahovaly. Nahradily se pouze výrazy jako rakouský, uherský a rakousko-uherský tvary slov československý a Československá republika. Situace však naznačovala, že tato úprava na složité vnitropolitické rozložení, snahy některých menšin a změny v státoprávním uspořádání stačit nebude.²²

2.1 Politická situace na počátku roku 1923 a atentát na Dr. Aloise Rašína

První roky budování státu byly ve znamení upevňování státní moci, stabilizace republikánské formy vlády a demokratického režimu. Československá republika však byla už od počátku svého vzniku ohrožována zevnitř i zvenčí.

K vnějším problémům řadíme především pohraniční spory s Polskem a Maďarskem. V poválečném chaosu a na území mocnářství, dříve si dělících prostor ve střední Evropě: německého, rakouského a rakousko-uherského, se vytvořilo třináct středních či malých států se zhruba 104 miliony obyvatel. Mocnářství byla poražena, habsburská říše se rozpadla. Toto mocenské vakuum umožnilo vznik nových států a jejich konsolidaci, ale za krajně obtížných podmínek. Přestože francouzská vláda uznala Československo v jeho historických hranicích, definitivně je měla stanovit až mírová konference.

S územními nároky se ozvalo Polsko. Šlo především o oblast Těšínska, které bylo historickou součástí zemí koruny české, tvořilo kamenouhelnou základnu státu

²² KAZDA, J.. *Úklady o republiku a jejich odraz v judikatuře Nejvyššího soudu Československé republiky*
In: VOJÁČEK, L. TAUCHEN, J. *Sborník ze semináře. Sborníky z doktorandského semináře Katedry dějin státu a práva Právnické fakulty MU č. 3 (2012)*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2012. s. 35-46. ISBN 978-80-7418-154-2

a vedlo přes něj dobré železniční spojení se Slovenskem. S ohledem na tehdejší mocnější vojenskou sílu na straně polské Poláci Těšínsko obsadili. Lokální představitelé byli nuceni podepsat dne 5. listopadu nevýhodnou demarkaci sporného území. To však pražská vláda odmítla. Využila návratu některých vojenských jednotek a zahájila dne 23. ledna protiofenzivu. Tedy pět dní poté, co byla zahájena mírová konference, a den poté, co prezident Wilson vyzval evropské státy, aby neřešily spory o území násilím. Během sedmidenních bojů se podařilo polské vojsko z většiny území vytlačit. Francie a Velká Británie původně podporovaly český nárok na Těšínsko, ale toto řešení územních sporů ostře odsoudily. Vyslaly k zastavení bojů misi vedenou francouzským generálem Noulensem a 3. února 1919 schválily pro ČSR výhodnější demarkaci, nicméně ČSR se nepodařilo získat klíčovou železnici Bohumín – Čadca, což ztížilo cestu na Slovensko. Vše bylo provizorní, neboť mise vnitřním poměrům příliš nerozuměla, proto velká část území byla prohlášena za spornou a velmoci ji postavily do vyřešení sporu pod mezinárodní kontrolu.

V Maďarsku dne 21. března 1919 vznikl stát sovětského typu, tzv. Maďarská republika rad, která ohrožovala destabilizací okolní státy. Nový režim spojil radikální sociální požadavky s maďarským nacionalizmem. Vítězné velmoci, až na Francii, odmítly prosazovat závěry mírové konference vojenskou cestou a prosazovaly řešení sporů o hranice s Maďarskem diplomatickou cestou. To umožnilo Maďarsku postavit bojeschopnou armádu. Československá vláda mylně zhodnotila, že boj s maďarským bolševizmem závisí na spojení Československa s Rumunskem. Rumuni proti Maďarské republice rad zaútočili 16. dubna; Československo se přidalo 27. dubna. Vojsko obsadilo žádané železniční trati, ale došlo až do salgótarjánské uhelné pánve, čím porušilo demarkační linii.

Československá armáda byla posílena částmi legií ze západu, z Itálie, Francie a Ruska. Právě spor o kompetence italské a francouzské mise nedobře ovlivnily bojeschopnost československého vojska. Toho využili Maďaři dne 20. května k protiofenzivě. Obsadili část Slovenska a pod jejich patronací byla 16. června v Prešově vyhlášena Slovenská republika rad. V době, kdy se československé jednotky 15. června 1919 napřáhly k útoku, zasáhla Dohoda. Ultimativně přikázala 13. června ČSR, Rumunsku a Maďarsku k okamžitému zastavení bojů a respektování hranic stanovených mírovými dohodami. Dne 24. června bylo podepsáno příměří

a maďarské oddíly se do konce července stáhly ze slovenského území. Slovenská republika rad přestala existovat dne 7. července 1919.²³

K vnitřním problémům můžeme přiřadit stále častější výpady proti parlamentarizmu a demokratické formě státu. Byly vedeny z vícerych center, které můžeme ideově rozdělit do tří skupin.

V první řadě se jednalo o silnou levici, v té době již reprezentovanou Komunistickou stranou Československa, odštěpenou v roce 1921 od Československé sociálně demokratické strany dělnické a podporovanou bolševickým Sovětským svazem. Dále se jednalo o extrémní pravici, která se rekrutovala z ideologicky zaměřených stran, které prosazovaly myšlenky extrémního nacionalizmu a šovinizmu. Do třetí skupiny řadíme politické strany a hnutí, které zastupovaly zájmy národnostních menšin žijících na území ČSR.²⁴

Dalším významným problémem, se kterým se republika potýkala, byla hospodářská krize, která se v hospodářsky nejmocnějším státě světa ohlásila ve druhé polovině roku 1920 a která už v roce 1921 vedla Spojené státy k velkému poklesu výroby o 33 %. Krize se rychle přenášela do Evropy a v roce 1923 zasáhla Německo, které bylo pro Československo nejdůležitějším hospodářským partnerem. V Československu byl nejnižším bodem výroby postižen rok 1922. Počátkem roku 1923 situace přetrvávala a až v průběhu roku 1923 se situace začala zlepšovat.

Průběh poválečné deprese byl úzce spojen s politikou deflace, kde především A. Rašín a Živnobanka trvali na umělém zvyšování kurzu koruny. Tato politika spolu s probíhající krizí měla neblahý vliv na hospodářství Československa. Poklesl vývoz, neboť československé výrobky byly neobyčejně drahé. Do obtíží se dostaly menší bankovní domy, krachovali střední a malí podnikatelé. Že všechno nakonec musel zaplatit občan, poplatník, bylo více než zřejmé. Sociální důsledky se projevil v nadměrném růstu nezaměstnaných, který kulminoval v lednu 1923 počtem půl milionu nezaměstnaných. Hospodářská deprese zapůsobila v sociální oblasti a skutečná sociální krize, která se projevila spolu s politikou deflace i na útoku na ministra financí A. Rašína.²⁵

Zákonná úprava ochrany republiky pro stát stojící na demokratických principech je vždy velmi složitá a komplikovaná. Jak je možno citovat ze zprávy ústavně-právního

²³ KLIMEK, A. *Velké dějiny zemí Koruny České XIII. 1918-1929* 1. vydání. Praha a Litomyšl: Paseka, 2000. s. 9. ISBN 80-7185-328-3

²⁴ KARPÁTY, V. *Zákon na ochranu republiky č. 50 z roku 1923 a niektoré formy jeho aplikácie*. [on line] [cit. 2013-06-06] Dostupné z: www.pulib.sk

²⁵ KÁRNÍK, Z. *České země v éře první republiky*. 1.díl.1. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 226-228 ISBN 80-7277-027-6

výboru poslanecké sněmovny, političtí prvorepublikoví představitelé si to velmi dobře uvědomovali: „*Úprava trestní represe státu proti útokům na stát, majícím za úkol změnu státního zřízení, je vždy jedním z nejchoulostivějších úkolů trestního práva. Trestní zákon národa, který zásadu demokracie přijal za čelné heslo své ústavy, musí zvoliti stanovisko určitou měrou nestranné. Musí poskytnouti účinnou ochranu státního zřízení, za nímž stojí většina národa, nesmí však jíti tak daleko, aby ztížil spravedlivý politický boj. Z této úvahy jde na jevo dvojí požadavek pro trestní ochranu naší republiky. Ve směru prvním musí býti represe účinná a důsledná, útoky na bezpečnost státu musí býti odráženy silně a mužně. Na druhé straně však nesmí býti trestní represe přepínána. Stíhati a trestati je možno jen takovou činnost, ze které vyplývá skutečné nebezpečí pro stát*“.²⁶

Posledním impulsem k vypracování a přijetí návrhu zákona na ochranu republiky se stal atentát na ministra financí dr. Aloise Rašína, který se dne 5. ledna 1923 stal obětí útoku 19letého anarchisty J. Šoupala na jehož následky Alois Rašín dne 18. února 1923 v podolském sanatoriu zemřel. Nejednalo se o první atentát na ústavního činitele Československa, už dříve skoro přesně na den čtyři roky před tím, dne 8. ledna 1919, byl spáchán atentát na 1. ministerského předsedu ČSR, dr. Karla Kramáře. Nicméně atentát na dr. Rašína měla na československou politickou scénu nemalé důsledky. Proti atentátu se zvedla vlna odporu, která zasáhla všechny významné organizace a politické strany, a to i Československou obec legionářskou, která se nedlouho předtím dostala do sporu s dr. Rašínem a chystala protiakci.

Premiér Švehla se vrátil z léčení v Itálii a dotáhl koalici a stát k zákonu na ochranu republiky. Kampaň za přijetí tohoto zákona začala v lednu 1923, ještě před Rašínovou smrtí. Rozruch kolem atentátu pak umožnil jeho přijetí v rekordně krátkém čase. Zákon na ochranu republiky zaváděl do trestního práva některé nové skutkové podstaty trestných činů a postihoval nejzávažnější zločiny proti republice a jejím ústavním činitelům. Legislativní práce vedl prof. August Miřička.

Jak jsme se již zmínili výše, zákon nebyl přijímán s jednoznačným souhlasem s ohledem na recipované zákony bývalého Rakouska-Uherska a právní úpravu ochrany Československé republiky z roku 1919. Prof. Miřička oponoval, že „*již zběžný pohled na ustanovení platného trestního zákona z r. 1852 ukazuje neudržitelnost tohoto mínění. Neboť vidíme tu zákonné skutkové podstaty zcela nové, platnému právu zcela neznámé, jednak takové, jež účelněji upravují některé nedostatečné normy*

²⁶ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*, 2. vydání. Kroměříž: J.Gusek. 1930. s. IV-V

platného práva, nebo jež aspoň zvyšují nemístně mírné sazby jeho“.²⁷ Novými skutkovými podstatami trestných činů uvedenými v tomto zákoně byly např. prorada (§4), zrada vojenského tajemství (§ 5), vojenská zrada (§ 6), útoky na ústavní činitele (§ 10), osobování si jich moci (§§ 7 – 10), urážka prezidenta republiky (§ 11), nedovolené ozbrojování (§ 13), o sdružování státu nepřátelském (§ 17), návrat členů bývalé panovnické rodiny (§ 19) a ohrožování obrany republiky (§ 24).²⁸

2.2 Legislativní proces – důvodová zpráva

Vládní návrh zákona na ochranu republiky byl předložen dne 13. února 1923 na 187. schůzi poslanecké sněmovny pod číslem tisku 3996.²⁹ Ještě téhož dne na následujících schůzi byl přikázán k projednání výboru ústavně-právnímu s 12denní projednací lhůtou. Ústavně-právní výbor poté požádal o prodloužení lhůty o dalších pět dní. Tato žádost byla dne 23. února 1923 na 191. schůzi poslanecké sněmovny přijata. Důvodová zpráva už v úvodu uvádí, že se nejedná o zákon výjimečný, ale zákon, který je určen pro trvalou potřebu soudnictví. Zdůrazňuje nutnost ustavení tohoto zákona, neboť soudy se do té doby řídily zastaralými předpisy, které nebyly v souladu s ústavněprávními předpisy nového státu a jeho demokratickým zřízením. Zdůvodňuje, že odkládat schválení tohoto zákona nelze jak z důvodu uvedeného, tak i z nemožnosti čekat, až protidemokratické živly, které se: „*nezastavují ani před útoky na život význačných činitelů*“³⁰ nabude tak velkých rozměrů, že jim již republika nebude moci čelit.

Konstatuje, že zákon není namířen proti jakékoliv skupině, tj. třídám, národnostem, stavům, stranám, neboť všem bez rozdílu republika zajišťuje a potvrzuje stejná občanská práva. Zároveň zdůrazňuje, že nově vzniklá republika má právo

²⁷ MIŘIČKA, A. *Poznámky k zákonu na ochranu republiky*. In: HORA, Václav a Josef LUKÁŠ. Právník, časopis věnovaný vědě právní i státní. Ročník LXII. Praha: Jednota právnická, 1923. s. 161-163

²⁸ FENYK, J. a CÍSAŘOVÁ, D. *Meziválečné trestní právo a věda trestního práva v Československu*. In: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918-1938) a jejich místo ve střední Evropě. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova, 2010. s. 821-842, 22 s. ISBN 978-80-246-1718-3

²⁹ NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 187. schůze. [online]. [cit.2013-06-06] Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/187schuz/s187001.htm>

³⁰ NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Tiskz. 3996. [online]. [cit.2013-06-06] – Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/T3996_01.htm

a dokonce povinnost vystoupit proti všem živlům, které demokratickou formu státu rozvracejí a ohrožují.

Dále zpráva uvádí, že zvláštní ochrany je třeba zabezpečit osobám, které byly povolány ke správě státu. Stejně tak, jako je třeba chránit brannou moc státu proti rozkladným snahám všech nepřátel, jak vnitřních, tak i vnějších. Ve své podstatě zákon nahrazuje zastaralé předpisy, které nevyhovují nově vzniklému státu, a zároveň umožňuje občanstvu, aby se s takovým zákonem ztotožnil, neboť se jedná o normu, kterou lid může považovat za projev vlastní vůle.

V dalších odstavcích se důvodová zpráva zabývá osnovou zákona, která, dle textu, nebyla ostřejší než zákony staré. Pouze se zvyšoval trest tam, kde se jednalo o prostředky nedemokratické, především útoky na tělesnou bezpečnost a štvání pro národní a náboženskou příslušnost.

Osnova zákona zachovávala soudy porotní, ale těžší činy přidělovala soudcům z povolání. Sjednocovala předpisy z východní části republiky a předpisy z části západní. Zaváděla účinná opatření proti nepřátelskému tisku, protože značná část trestných činů v zákoně uvedených byla páchána právě jím. Bylo třeba, než by došlo k schválení tiskového zákona, pomýšlet už v tomto zákoně na zavedení účinných opatření umožňujících zastavení periodického tiskopisu v případě opakovaných páchání určitých deliktů, zejména ohrožujících bezpečnost ústavních činitelů nebo diktovaných národnostní a náboženskou nesnášenlivostí jakož i zvýšenou trestností zanedbání povinné péče.

Na konci zprávy je konstatováno, že se vláda nebránila jakékoliv vědecké kritice a předložila předlohy k posouzení univerzitním profesorem trestního práva Univerzity Karlovy, Masarykovy a Komenského.

K nákladům na provedení zákona zpráva uvádí, že nebude vyžadovat zvláštních nákladů. Pod důvodovou zprávou jsou podepsáni náměstek předsedy vlády: Malypetr, v. r. a ministr spravedlnosti Dr. Dolanský, v. r. v Praze dne 12. února 1923.³¹

³¹NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Tisky. 3996. [online].[cit. 2013-06-08]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/T3996_01.htm

2.3 Legislativní proces – projednání zákona ve sněmovně

K projednávání zákona na ochranu republiky se přistoupilo dne 6. března 1923 na 194. schůzi poslanecké sněmovny. Jednalo se o dlouhý a bouřlivý proces s konečným vítězstvím vládního návrhu.³²

Na programu schůze poslanecké sněmovny bylo první čtení zákona na ochranu republiky a přednesení zprávy výboru ústavně-právního k jeho vládnímu návrhu. Zprávu přednesl pan poslanec dr. Medvecký. Už od počátku byl přerušován hlukem a bušením do pultu poslanců strany komunistické. Vzápětí musela být schůze dvakrát přerušena a část poslanců komunistické strany vyloučena.

Zpráva ústavně-právního výboru konstatuje, že Československá republika první podmínku klidného státního života zabezpečila základními zákony o ústavě a jazykovým zákonem. Druhou podmínku, zabezpečení státního organismu, ochranu státních představitelů a svých obranných prostředků, by měl zabezpečit zákon na ochranu republiky.³³

Dále vysvětluje důvody, které vedou k doporučení zákona na ochranu republiky výborem ústavně-právním. Konstatuje, že zabezpečení státního útvaru dokazuje nejen historie, ale odůvodňují jej i všeobecné poválečné poměry, které vyvolaly základní územní změny a vznik nových států. Působení válek i revolučního hnutí v sousedních zemích se přeneslo i na československý stát. Důsledkem byla již nikoliv náhodná protistátní činnost. Tato systematicky připravovaná protistátní činnost je důvodem pro přesnější výklad dosavadních zákonů a ukazuje na potřebu specializovaného zákona a zákonných ochranných prostředků.

V prvních letech po převratu nebyl tento zákon ještě tak potřebný, neboť zde byla možnost využití výjimečných opatření, ke kterým bylo v některých případech přistoupeno a které zřejmě částečně utlumovaly protistátní snahy. Pět let po válce, kdy se republika dostala z převratových let, nastala potřeba normálního zákonného prostředku na ochranu nově vzniklého mladého státu. V tuto chvíli se ozývaly protesty poslanců strany ľudové.

Dr. Medvecký dále pokračuje: *„Zákon na ochranu republiky nebude zákonem výjimečným, ako ho opozícia označuje, ale zákon tento bude obsahovať speciálně, ale*

³² NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 194. schůze. [online]. [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>

³³ NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Zpráva ústavně-právního výboru. Stenoprotokoly. 194. schůze. [online]. [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>

trvalé dispozície o trestných činoch, smerujúcich proti základom štátu, proti bezpečnosti jeho ústavných činiteľov, jeho armáde a pokojnej nálade jeho obyvateľov“.³⁴ Ústavně-právní výbor poslanecké sněmovny vládní návrh zákona doporučil k přijetí tak, jak byl vládou předložen.

Po přednesení zprávy došlo k hlasování o sloučení povšechné rozpravy o vládním návrhu zákona na ochranu republiky a vládním návrhu zákona o státním soudě, neboť s ohledem na to, že ve výboru byl přijat § 36 osnovy zákona na ochranu republiky, který stanovil, že určité delikty proti státu budou patřit před státní soud, a že tento soud bude upraven zvláštním zákonem, bylo více než logické rozpravy o osnovách obou zákonů spojit do jedné. Sněmovna se usnesla na schválení tohoto návrhu.

Dále se ujal slova náměstek předsedy vlády a ministr vnitra Malypetr. Znovu zdůvodnil potřebu obou zákonů. Důrazně se ohradil proti kampani části denního a krajského tisku, veřejných schůzí, které měly přesvědčit občany republiky, ale i veřejnost v cizině, že Československá republika chce ustanovit zákon, jímž má být zardoušena svoboda v republice československé. Zdůraznil že: *„vláda s klidným svědomím přijala kritiku tohoto zákona neboť je přesvědčena, že zásady pravé a skutečné demokracie nejsou jím nijak porušeny*“.³⁵

Poté bylo přistoupeno k všeobecné rozpravě o návrzích obou zákonů. Proti schválení zákona se ostře postavili komunisté, němečtí sociální demokraté, němečtí nacionálové, slovenská strana ľudová, křesťansko-demokratická strana a strana maďarských maloroľníků, zemědělců a řemeslníků. Zákonu byl především vytýkán protiústavní charakter, ohrožení demokracie, namíření zákona proti proletariátu a národnostním menšinám, ohrožení svobody tisku. Na protiústavní charakter a namíření zákona proti proletariátu se zaměřila především strana komunistická. Německé nacionální strany a němečtí sociální demokraté vytýkaly zákonu nedemokratický, protiústavní charakter, namíření zákona proti proletariátu a národnostním menšinám. Slovenská strana ľudová považovala zákon za nelidský a protiústavní, namířený proti slovenské autonomii.

Po dlouhé, bouřlivé a vyčerpávající generální všeobecné rozpravě bylo přistoupeno k rozpravám podrobným, nejdříve o osnově zákona na ochranu republiky a poté o osnově zákona o státním soudě. Po více než deseti hodinách byly nakonec

³⁴ NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 194. schůze. [online].[cit. 2013 – 06 – 06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>

³⁵ NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 194. schůze. [online].[cit. 2013 – 06 – 05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>

osnovy obou zákonů v prvním čtení přijaty. Druhé čtení bylo navrženo na pořad schůze následující.

K druhému čtení zákona na ochranu republiky a zákona o státním soudě bylo přistoupeno dne 8. března 1923 na 195. schůzi poslanecké sněmovny. Oba zákony byly přijaty a postoupeny k projednání senátu Československé republiky. Senát na své 155. a 156. schůzi dne 17. a 19. března 1923 osnovy obou zákonů přijal.³⁶ Zákon na ochranu republiky byl schválen 19. března 1923.

³⁶ NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 196. schůze. [online].[cit. 2013 – 06 – 06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/199schuz/s199001.htm>

3 ZÁKON NA OCHRANU REPUBLIKY, JEHO NOVELIZACE

Atentát na A. Rašína vůdce koalice dojal, zároveň ale pocítili, že co se stalo jednomu z nich, může se stát druhému. Vládnutí nebylo bez rizika. Doposud se zdálo, že stát má měkkou ruku. Bylo třeba dokázat, že dovede mít také tvrdou pěst. V takové atmosféře vznikal návrh zákona na ochranu republiky. Zákon měl sloužit i jako důrazné prohlášení všem, jichž se to mohlo týkat, že stát je odhodlán tvrdě se bránit. Měl celý problém bezpečnosti přinést na oči veřejnosti. Měl upozornit na velikost nebezpečí a potřebu disciplíny.³⁷

3.1 Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. z. a n.

Zákon na ochranu republiky byl přijat 19. března 1923, nabyl účinnosti 8. dubna 1923. Byl složen ze čtyř hlav a čtyřiceti čtyř paragrafů.³⁸ První hlava zákona definovala úklady, přípravu úkladů a ohrožení bezpečnosti republiky. Druhá hlava zákona se týkala poškozování republiky a útoků na veřejného činitele. Třetí hlava zákona označovala za trestné ohrožování míru v republice a její vojenské bezpečnosti. Čtvrtá hlava obsahovala obecná ustanovení, vyslovovala tresty za zmíněná jednání. Obecně zákon zvýšil některé trestní sazby a zpřísnil ukládání trestů. V mnoha případech bylo vyloučeno podmíněčné odsouzení. Poskytl možnost zastavení periodického tisku, které se v novelizacích zákona dále zpříšňovalo. Nejvýznamnější změnou bylo ustavení nového soudu, a to soudu státního.³⁹

³⁷ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu IV*. 3. vydání. Praha: Lidové noviny, 1991. s. 1742 – 1752, ISBN 80-7106-040-2

³⁸ V této kapitole bude z větší části čerpáno z komentovaného vydání Zákona na ochranu republiky Dr. Miloty z roku 1933, které se již mohlo opřít o judikaturu do té doby zveřejněnou.

³⁹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita právnická fakulta, 1993. s. ISBN 80-210-0791-5

3.1.1 HLAVA I. – Úklady o republiku

Tato hlava definuje trestný čin úklady, přípravu úkladů a ohrožení bezpečnosti republiky. Skládá se ze tří paragrafů.

§1 Úklady – „Kdo se pokusí změnit ústavu republiky, zejména pokud jde o samostatnost, jednotnost nebo demokraticko-republikánskou formu státu, násilím úplně znemožnit ústavní činnost presidenta republiky, jeho náměstka, zákonodárního sboru, vlády nebo guvernéra Podkarpatské Rusi, násilím přivtělit cizímu státu území republiky neb odtrhnouti od něho jeho část, trestá se za zločin těžkým žalářem, od pěti do dvaceti let, za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem na doživotí.“⁴⁰

Tento paragraf nahradil částečně § 58 rak., § 126 a 127 uher. a § 334 vojenského trestního zákona, dále čl. I tr. nov. ze 17. prosince 1862 č. 8 ř. z. z roku 1863.

Pojem úklady je zde brán ze dvou úhlů pohledu, a to v širším významu, jako názvu celé hlavy (nahrazuje dřívější velezradu, resp. zradu státu podle § 41 uherského zákona), v užším významu pak jde o název zločinu. Trestná činnost pak spočívá v tom, zda pachatel použije násilí nebo se ho pokusí použít jako prostředku. Činnost sama nemusí být skrytá, může jít i o veřejnou činnost. Násilím je každý čin, který je objektivně násilný a který slouží jako nástroj ke zlomení odporu a vynucení rozhodnutí. Proto je, dle tohoto paragrafu, už pokus trestným činem. Skutková podstata je stanovena už prvním násilným jednáním, které směřuje k účelu, který je uveden v zákoně. Nemusí jít o čin dokonaný, ale o to více je trestné, jestliže se tak stane. Čin však musí započít. Ze subjektivní stránky musí jít o úmysl.⁴¹

Dále paragraf pojednává o znemožnění v činnosti ústavních činitelů, kde je účelem úplné zabránění jejich činnosti (např. uvězněním). Nemuselo jít ani o násilí proti samotnému činiteli, ale mohlo jít i o násilí proti někomu jinému, ale tak, že nepřímo byl ústavní činitel omezen.

Poslední část paragrafu chránila republiku proti změnám území. Nemuselo jít o útok přímo proti území, ale i o činnost, která směřovala k nahrazení státní svrchovanosti novou mocí.

⁴⁰ Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n. na ochranu republiky, Sbírka zákonů republiky československé, 1923 In: KALLAB, Jaroslav, HERRNRITT, Vilém (edd.). *Trestní zákony československé platné v Čechách a v zemi moravskoslezské*. 3. přeprac. a rozmn. vyd. Praha: Československý Kompas, 1933. /1. vyd. 1923, 2. vyd. 1927/

⁴¹ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s. 3 - 7

Příslušný byl státní soud a nemohl užít „*mimořádného práva zmírňovacího ani zaměňovacího*“ (§ 28 odst. 2).⁴² Soudce nesměl v žádném případě překročit nejvyšší hranici zákonného trestu. Nesměl ani sestoupit pod zákonné minimum nebo uložit trest jiný. To připouštěl zákon jen s výjimkou:

a) tam, kde by i nejnižší trest zákonný byl vzhledem k polehčujícím okolnostem ještě příliš přísný (mimořádné zmírnění trestu),

b) tam, kde hledíc na zvláštní okolnosti jiného způsobu (zejména majetkové a rodinné poměry viníka), jiný trest se zdá vhodnější než trest zákonný (přeměna trestu).⁴³

§ 2 Příprava úkladů – zde jsou popsány trestné činy související s přípravným jednáním k úkladům. Jednalo se o spolčení k úkladům, případně za stejným účelem o styk s cizí mocí, organizování branných sil, jejich ozbrojování, cvičení, poskytování jiných prostředků. Trestem byl těžký žalář od jednoho do pěti let. Při zvláště přitěžujících okolnostech těžký žalář od pěti do deseti let.

Po stránce subjektivní bylo třeba, aby měl pachatel úmysl spáchat úklady podle § 1. Po stránce objektivní bylo nutno vykonat čin, který směřoval ke spolčení. V případě spolčení už mohlo jít jen o dvě osoby smluvené na společném plánu. Čin byl dokonán, jakmile se tyto osoby shodly na společném plánu.

Za trestné bylo např. uznáno: „(Zm. II 309/27 Sb. n. s. 2952) *sbratřování komunistické mládeže s cizí vojenskou mocí (věnování praporu oddílu ruské armády) s odůvodněním: Skutková podstata zločinu podle § 2 nepředpokládá, že by hned po činu se musily následky úkladů o republiku dostavit v rozsahu každému zřejmému; stačí, je-li jednání způsobilé přivodit možnost výsledku i pozvolna a v budoucnosti a ohrozit tak bezpečnost státu*“.⁴⁴

Pachatelem mohl být i cizinec a čin mohl být spáchán v cizině. Příslušným soudem byl soud porotní nebo sborový soud I. stolice, resp. divizní.

§ 3 Ohrožení bezpečnosti republiky – toto ustanovení nahrazovalo § 58 c) rak., § 142 uher. a § 334 voj. tr. zákona.

Odst. 1 „Kdo v úmyslu poškoditi republiku ji vydá v nebezpečí války nebo nepřátelského činu cizí moci neb ozbrojeného napadení nebo takové nebezpečí zvýší, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let, za okolností zvláště

⁴² MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2.vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s. 3 - 7

⁴³ MIŘIČKA, A. *Trestní právo hmotné-část obecná a zvláštní*. Praha: Všeherd, 1934. s. 186-189

⁴⁴ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2.vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s. 8 - 12

*přítěžujících těžkým žalářem od deseti do dvaceti let nebo na doživotí*⁴⁵ V odst. 2 je popsán trestný čin způsobení či podpora ozbrojeného povstání s úmyslem ohrožit republiku zvenčí. Trestem byl těžký žalář od jednoho do pěti let, za zvláště přítěžujících okolností těžký žalář od pěti do dvaceti let. Odst. 3 udává za trestné spolčení za tímto účelem. Trestem byl těžký žalář od šesti měsíců do pěti let.

Společným znakem všech tří paragrafů je, že se jedná o ohrožení zvenčí a že pachatel chtěl způsobit určitý v tomto paragrafu postihovaný důsledek. V článku jedna musí jít o úmysl a škodou může být myšlena např. i ztráta obchodních styků, překažení spojenecké smlouvy, zkáza domácího průmyslu. Naopak jedná-li pachatel v úmyslu republiky prospět, nebylo by trestným činem např. zavlčení republiky do války v případě, že je vhodná příležitost a válka by skončila vítězně.⁴⁶

Příslušným byl státní soud v případě odst.1, v případě odst. 2 a 3 byl příslušným soud porotní a sborový I. stolice resp. soud divisní. Za tento zločin bylo možno zastavit periodický tiskopis nebo zabavit jmění.⁴⁷

3.1.2 HLAVA II. – Poškození republiky a útoky na ústavní činitele

Tato hlava definuje trestné činy prorady, zrady státního tajemství, vojenské zrady, trestů za některé útoky na život, tělesného poškození, spolčení k útoku na ústavní činitele, násilí proti ústavním činitelům neb osobování si jejich moci, urážku prezidenta republiky, nepřekažení nebo neoznámení trestných podniků ústavních činitelů.⁴⁸

§ 4 Prorada – tento čin byl trestný pouze částečně na základě § 101 a 102 c) rak., § 471 uher. nebo § 380 a 381 c) voj. trestního zákona. V případě, že se jednalo o úřední osobu, nebo jako podvod podle § 199 d) a 201 a) rak., § 391 uh. a § 504 d) a 506 a) vojenského. tr. zákona. V poměru k nim bylo toto ustanovení normou speciální.

⁴⁵ ČESKOSLOVENSKO. *Zákon č. 50/1923 na ochranu republiky* In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1923. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3259&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁴⁶ ČERNÝ, Jan. *Zákon na ochranu republiky*. 2. přeprac. a rozmn. vyd. Praha: Svaz československých soudců, 1935.

⁴⁷ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s. 13 - 16

⁴⁸ Tamtéž s. 17

Jednalo se především, ale ne bezpodmínečně, o trestné činy úředních osob, pověřených zástupců státu, neboť většinou jenom oni mají přístup k tajným informacím, jejichž prozrazení či využití tento paragraf postihuje. Trestným se stává porušení jejich povinností, i když je jim známo, že dojde k poškození republiky. Trestným je také zničení, utajení, porušení, padělání listin nebo citlivých dat o právních poměrech československého státu k jinému státu, které vedou k poškození zájmu republiky. Tento paragraf rozlišuje zločin a přečin. Při subjektivní stránce se u zločinu vyžadoval úmysl a vědomí, že dojde k poškození republiky. V případě přečinu je subjektivním znakem hrubá nedbalost. Trestem byl u zločinu těžký žalář od jednoho do pěti let. Byl-li spáchán čin v úmyslu, těžký žalář od pěti do deseti let. Byl-li spáchán čin z hrubé nedbalosti, potrestal se přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do jednoho roku.⁴⁹

Trestní právo znalo tyto druhy trestní sazby: žalář, vězení, státní vězení a zavření. Žalář byl vedle trestu smrti hlavním trestem za zločiny. Děлил se podle způsobu výkonu na žalář prostý a žalář těžký a podle trvání na žalář doživotní a žalář dočasný. Vězení bylo hlavním trestem za přestupky. Podle způsobu výkonu se rozlišovalo na vězení prosté a vězení tuhé. Státní vězení bylo založeno na zákoně č. 123/1931 o státním vězení, kdy výhody poskytnuté politickým provinilcům byly rozšířeny a dostalo se jim zákonného podkladu. Jednalo se tedy o vězení pro politické delikty. Zavření bylo trestem za provinění osob mladistvích.⁵⁰

§ 5 Zrada státního tajemství – jednalo se o novou skutkovou podstatu pro oblast tr. zák. rakouského a vojenského, v podstatě také pro oblast tr. zákona uherského, pokud nebyla tato skutková podstata upravena v užším rozsahu v § 146 – 147.

I tady se jednalo především o trestný čin, který může být spáchán úřední osobou, nicméně zákon nevylučuje, že může jít i o osobu jinou. Pachatelem může být i ten, kdo se seznámí se státním tajemstvím i náhodně. Odst.1 označuje za trestné přímé nebo nepřímé vyzrazení nebo vyzvídání skutečnosti, opatření nebo předmětu cizí moci, které vláda tajila v zájmu republiky, nebo které měly být utajeny. Trestem za zločin byl žalář od šesti měsíců do pěti let, byl-li čin spáchán v úmyslu poškodit republiku, pak byl trestem těžký žalář od pěti do deseti let. Odst. 2 je postihován ten, který hrubou nedbalostí způsobí, že takové tajemství je vyzraženo cizí moci a který je povinen takové informace uchovávat v tajnosti, protože mu taková povinnost byla

⁴⁹ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s.17 - 19

⁵⁰ MIŘIČKA, A. *Trestní právo hmotné-část obecná a zvláštní*. Praha: Všeherd, 1934.s. 141-142

uložena s ohledem na jeho služební nebo smluvní poměr. Trestem za přečin bylo vězení od osmi dnů do šesti měsíců.

V případě prvního zločinu uvedeného v článku 1 byl příslušný státní soud, v případě přečinu pak sborový soud I. stupně (divizní). Činu se mohl dopustit i cizinec v cizině. Trest zmírnit bylo možné pouze v době normální (§ 28). Za tento čin bylo možné zabavit jmění.⁵¹

§ 6 Vojenská zrada – zde byla nově upravena a částečně rozšířena skutková podstata deliktů podle § 67 rak., § 143–148 a 455 uher., § 321–329 voj. tr. z., dále § 18 čl. LXIII z r. 1912.

Odst. 1 postihoval toho, kdo za války opatroval nepříteli nějaký prospěch nebo způsobil škodu branné moci republiky nebo jejím spojencům, nebo příslušníka republiky, který sloužil za války v nepřátelské armádě. Trestem byl těžký žalář od tří do pěti let, v případě zvláště přitěžujících okolností těžký žalář od pěti do dvaceti let nebo doživotí. Odst. 2 Stejný trest byl vyhrazen tomu, kdo vyzradil cizí moci skutečnost, opatření nebo předmět, který měl být utajen, stejně tak jako tomu, který tyto skutečnosti vyzvídal nebo se za tímto účelem spolčil nebo vešel ve styk s cizími činiteli, zejména vojenskými nebo finančními. Odst. 3 postihoval toho, kdo vědomě ohrozil obranu republiky tím, že vyzradil utajované skutečnosti, případně vyzvídal za tímto účelem. Trestem za zločin byl žalář od šesti měsíců do tří let. V odst. 4 byla postihována hrubá nedbalost.⁵²

§ 7 Tresty na některé útoky na život ústavních činitelů – Odst. 1 – „*Pokus zločinu vraždy (§ 134 zákona ze dne 1852, čís. 117 ř. z., § 278 zák. čl. V z r. 1878, a § 413 zák. ze dne 15. ledna 1855, č. 19 ř. z.), zločin úmyslného zabití člověka (§ 279 zák. čl. V z r. 1878) i pokus tohoto zločinu trestá se těžkým žalářem doživotním, byl-li spáchán na prezidentu republiky nebo jeho náměstkovi*“.⁵³ Odst. 2 a odst. 3 – Uvedeným trestem byl postihován i ten, kdo se dopustil stejného činu proti současnému nebo i bývalému předsedovi vlády, členu vlády, členu zákonodárního sboru u výkonu jejich pravomoci, jakož i guvernéru Podkarpatské Rusi. V případě bývalých ústavních činitelů byly vyňaty osoby, které byly zbaveny své hodnosti v důsledku rozhodnutí senátu, rozsudku trestního soudu nebo nálezu disciplinárního. Odst. 4 – „*Trestem uvedeným pod čís. 1 se trestá, neustanovuje-li právo trestu přísnějšího, ten, kdo*

⁵¹ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J. Gusek, 1930, s. 20 - 24

⁵² Tamtéž s. 25 - 32

⁵³ ČESKOSLOVENSKO. *Zákon č. 50/1923 na ochranu republiky*. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1923. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3259&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

*spolupůsobí ke spáchání nebo při spáchání vraždy nebo úmyslného zabití za okolností a na osobách uvedených pod čís.1 až 3“.*⁵⁴ Ukázala-li se menší míra účasti byl trestem těžký žalář od deseti do dvaceti let. Odst. 5 – Pojednává o trestu pro osoby mezi osmnáctým a dvacátým rokem jejich věku. Došlo-li k některému z činů uvedených v odst. 4 nebo spolupůsobila-li tato osoba při některé z těchto činů, byla trestána těžkým doživotním žalářem. Dokázala-li se menší míra účasti, pak byla trestána těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

Tento paragraf nestanovil skutkovou podstatu žádného trestného činu, proto také při vyjmenování deliktů, o něž jde, nenastala žádná změna. Pouze stanovil speciální zvýšené trestní sazby za útoky na významné státní činitele. Zločinem zde byla také dokonaná vražda, za předpokladu, že byla spáchána na osobách uvedených v paragrafu. Podle ustanovení všech tří tehdy platných trestních zákonů byl za dokonanou vraždu, dopustila-li se jí osoba starší 20 let, trest smrti.

Zmírnit nebo zaměnit trest bylo úplně vyloučeno u zločinů uvedených v odst. 1 až odst. 3, bez omezení zákonných předpisů to bylo umožněno u odst. 4 v případě, kdy to ustanovení zákona připouštělo. Například trest smrti mohl být změněn na doživotní trest na svobodě podle § 91 a 92 uherského trestního zákona. Ustoupení od trestní činnosti zjednálo beztrestnost za podmínek uvedených v § 27. V případě odst.1 a 2 bylo možno zabavit jmění, v případě odst. 3 a 4 bylo přípustné zastavit periodický tiskopis, přečinem bylo zanedbání povinné péče.⁵⁵

Vrátíme-li se k trestu smrti, který za první republiky mohl být soudem aplikován, musíme se zmínit, že odborná veřejnost měla zřejmě oprávněné výhrady k tomuto trestu, jak vyplynulo z ankety konané v roce 1923 a již se zúčastnilo 350 představitelů veřejného života, právníků, vědců, publicistů a umělců. Prezident republiky T. G. Masaryk podepsal mnoho milostí, nicméně v případě brutální vraždy souhlasil s nejtěžším trestem.⁵⁶

On sám měl o trestu smrti velké pochybnosti. Jak zaznamenal Karel Čapek v Hovorech s T. G. Masarykem, prezident měl říci: „*Těžká byla pro mne otázka trestu smrti; stálo mě to mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti a dni, kdy jsem tak učinil, mám ve svém kalendáři poznamenány černým křížkem. Sledoval jsem pozorně, má-li trest smrti vliv na zločinnost; studoval jsem statistiku zločinů, a zejména*

⁵⁴ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 50/1923 na ochranu republiky In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1923. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3259&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁵⁵ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930. s 33-37

⁵⁶ CHALUPNÝ, E., KYPR, O. *O trestu smrti*. Anketa. Praha : Sociální služba, 1923 In: FRANCEK, J. *Velké dějiny zemí Koruny české. tematická řada, sv.III Zločinnost a bezpráví*. 1. vydání. Praha: Paseka. 2011. s. 420. ISBN 978-80-7432-115-3

vražd po celou dobu, ale nevidím, že by trest smrti měl účinek odstrašující na lidi zločinné; zločinec ve chvíli vraždy nemyslí na trest, ale na úspěch svého zlého činu. Jistý účinek je na občany ostatní, zejména o věci myslící. Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale že v něm je mravní exspirace: vzít člověku život je bezprávi tak strašlivé, že může být usmířeno jen výkupným stejně těžkým. Dělán ovšem patřičný rozdíl mezi vraždou a zabitím a uznávám polehčující okolnosti při každém zločinu, jak to moderní kriminální psychologie vyžaduje; ale ve výjimečných případech nemohu vyvracet, že trest smrti je ve shodě s metafyzickým uznáním lidského života. Věřím a čekám, že bude zrušen vyšší vzdělaností a mravností obyvatelstva, souhlasem nás všech“.⁵⁷

§ 8 Tělesné poškození ústavních činitelů, § 9 Spolčení k útokům na ústavní činitele, § 10 Násilím proti ústavním činitelům neb osobování si jich moci

§ 8 – zde byla v odst. 1 stanovena nová skutková podstata. Ustanovení § 152 – 157 a § 411 – 412 rak., § 301 – 307, 309, 311 – 312 uher. a § 431 – 436 a § 680 – 681 voj. tr. zákona nebylo možno na tyto případy použít.

§ 10 – tímto ustanovením byl § 152 uh. tr. z. Jako ustanovení speciální se se dotýkal § 76 a 81 rak., § 353 a 358 voj. tr. zákona a uher. z. čl. XL. z roku 1914.

Uvedené skutkové podstaty se týkaly dalších útoků na ústavní činitele. V době schvalování zákona byly tyto paragrafy a paragraf předchozí nejvíce aktuální, neboť k projednání a schválení zákona došlo v přímé souvislosti s atentátem na ministra financí Dr. A. Rašína. Trestnost za tělesné poškození byla odstupňována podle výsledku a úmyslu. Úmyslné poškození na těle bylo trestáno žalářem od šesti měsíců do pěti let, těžké poškození nebo smrt nebo nebezpečí takového výsledku těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, úmyslné těžké poškození na těle nebo smrt těžkým žalářem od pěti do dvaceti let nebo na doživotí. Spolčení se trestalo žalářem od jednoho do pěti let. Za zločin násilí byl vyměřen žalář od jednoho do pěti let, při zvláště přitěžujících okolnostech těžký žalář od pěti do deseti let. Přisvojování si pravomoci vyhrazené pro ústavní činitele v čele s prezidentem republiky bylo trestáno žalářem od šesti měsíců do jednoho roku, v případě přitěžujících okolností těžkým žalářem od jednoho roku do pěti let.

§ 11 Urážka prezidenta republiky – Tento paragraf byl rozdělen do tří odstavců. Odst. 1 postihoval trestný čin ublížení na cti prezidenta republiky nebo jeho náměstka před dvěma nebo více lidmi „výhrůžkou zlého nakládání nebo jiným hrubě

⁵⁷ ČAPEK, K. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1. souborné vydání. Praha: Československý spisovatel. 1990. s. 199. ISBN 80-202-0170-X

zneuctívajícím projevem“.⁵⁸ Trestem za tento přestupek bylo vězení od osmi dnů do šesti měsíců. Odst. 2 se týká tohoto trestného činu v případě, že se ho dotýčná osoba dopustí veřejně nebo přímo tváří v tvář prezidentu nebo jeho náměstkovi nebo opakovaně před dvěma a více lidmi. Trestem za tento přečin bylo vězení od jednoho měsíce do jednoho roku. Odst. 3 uvádí: „*Důkaz pravdy i přesvědčení o pravdě je vyloučen*“.⁵⁹

Toto ustanovení zavedlo novou skutkovou podstatu a jevílo se proti obecným předpisům o urážce na cti jako speciální norma. Protože ale rozsah této skutkové podstaty byl užší než u urážky na cti, obecné i speciální ustanovení zůstalo v platnosti. Tam, kde nebylo možno použít speciální ustanovení, použila se obecná norma. Prezident republiky a jeho náměstek byli chráněni po celou dobu své funkce. Čest prezidenta republiky je tu chráněna ve větší míře než u obecné urážky na cti. Jednalo se nejen o osobní čest prezidenta, nýbrž také o obecnou vážnost, kterou požívá jako první ústavní činitel státu. Příslušným soudem byl okresní soud v sídle sborového soudu I.stupně (č. 1) nebo sborový soud I. stupně (č. 2). Zmírnění nebo změna trestu byla povolena, šlo-li o přečin, v případě přestupku jen v normálních časech (§ 28). Vyslovit ztrátu volebního práva bylo nemožné. Promlčecí lhůta přestupku byla jeden rok, přečinu tři roky.⁶⁰

§ 12 Nepřekažení nebo neoznámení trestných podniků – tento paragraf nahrazoval § 60, 61 a částečně § 213 rak., § 135 uher. A § 330, 336, 337 a částečně 519 vojenského tr.z. Dotýkal se také § 212 rak. a § 518 voj. tr. zákona, kde pokud jde o zločiny uvedené v § 7 až 9 tohoto zákona působil jako norma speciální.

Obsahoval tři odstavce. Odst.1 se týkal nepřekažení nebo neoznámení trestných činů uvedených v § 1, 2, 6 a 9, když tak mohlo být učiněno bez nebezpečí pro sebe a osoby sobě blízké. Kdo se dozvěděl, že se chystá čin popsany v § 6 odst. 2 a 3 a opomněl tuto informaci oznámit příslušným úřadům, byl trestán za zločin žalářem od šesti měsíců do jednoho roku. Odst. 2 – měl-li viník zvláštní povinnost tento čin oznámit a překazít, a jednal v úmyslu pachatele podporovat, byl trestem těžký žalář od jednoho do pěti let. Odst.3 stanovil, že neoznámení nebylo trestné v případě, že se viník dozvěděl o chystaném podniku až v době, kdy od něj již bylo upuštěno. Toto ustanovení neplatilo v případě vojenské zrady § 6 odst. 2 a 3.

⁵⁸ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2.vydání. Kroměříž: J.Gusek. 1930. s. 47

⁵⁹ ČESKOSLOVENSKO. *Zákon č. 50/1923 na ochranu republiky* In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1923. [online] [cit. 2013-06-06].. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3259&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁶⁰ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2.vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s. 47 - 54

U tohoto paragrafu je trestná činnost založena na opominutí dvou povinností: 1) překaziti trestný čin, 2) oznámit trestný čin. Opominutí muselo být úmyslné a pachatel si musel být objektivně vědom, že jde o dotyčný trestný čin. U pouhého podezření by šlo pouze o nedbalost, která nebyla trestná. Jednalo se o povinnost všeobecnou, oznámení muselo být učiněno, i když šlo o osobu blízkou. Pokud šlo o osoby, kterým právní řád ukládal povinnost zachovat tajemství (duchovní, advokáti, lékaři), bylo stanoveno, že takové osoby se neoznámením nedopouštějí zločinu podle tohoto paragrafu. Pokud bylo právem určitým osobám přikázána mlčenlivost, nemohlo jim být toto přikázání na újmu.

Obě povinnosti byly splněny, když byl čin neodkladně oznámen úřadu, u kterého bylo jisté, že zabráni chystanému zločinu. Mohlo jít třeba i o spolehlivý soukromý detektivní úřad. Oznámení muselo být uskutečněno věrohodným způsobem, který vylučoval pochybnosti o jeho pravdivosti. Nemohlo jít tedy o anonymní oznámení. Příslušným byl soud sborový I. stupně (soud divizní). Zmírnit nebo zaměnit trest bylo povoleno v dobách normálních (§ 28).⁶¹

3.1.3 HLAVA III. – Ohrožování míru v republice a vojenské bezpečnosti její

Tato hlava obsahovala nejvíce paragrafů a také v pozdějších letech, především po nástupu A. Hitlera v Německu k moci, byla nejčastěji novelizovaná. Paragrafy tvořily zcela souvislý celek. Z tohoto důvodu budou v následujících řádcích všechny krátce popsány.

§ 13 Nedovolené ozbrojování – trestným se tu stalo opatřování, přechovávání, přenechávání a hromadění zbraní, tvoření ozbrojených skupin a jejich výcvik bez úředního povolení. Trestem byl žalář od jednoho měsíce do jednoho roku. V případě, že viník jednal vědomě za účelem vyvolání vzpoury, trestal se za zločin žalářem od šesti měsíců do pěti let. Účastenství v takové skupině zakládalo trest za zločin žalář od jednoho měsíce do dvou let. Dále zde byla uložena povinnost oznámit úřadu věrohodným způsobem nedovolené ozbrojování. Úmyslné opominutí bylo přečinem, které se trestalo tuhým vězením od osmi dnů do šesti měsíců. Beztrestnost byla

⁶¹ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2.vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s. 55 - 58

zaručena těm, kteří odevzdají zbraně ve stanovené lhůtě dané vyhláškou státní správy.⁶²

Tímto ustanovením byly částečně upraveny předpisy odst. IV zbroj. pat. z 24. dubna 1852 č. 223 ř. z. a zrušeny byly § 161 uher. tr. zákona a § 34 č. 1 uher. přestupkového zákona.⁶³

§ 14 Rušení obecného míru – toto ustanovení nahrazovalo § 65 a) a 302 rak., § 172 odst. 2 a § 173 uher. a § 314 a) a 559 voj. tr. zákona, dále čl. II. zák. ze 17. prosince 1862 č. 8 ř. z. z r. 1863 a § 19 čl. zák. LXIII. z r. 1912.

Tento paragraf postihuje několik skutkových podstat: pobuřování proti státu, popuzování proti skupinám obyvatel k násilnostem nebo jiným nepřátelským činům a k zášti, popuzování proti jednotlivci a hanobení republiky, národa a národnostní menšiny. Trestem za tyto přečiny byl tuhý žalář od jednoho měsíce do dvou let. V případě skutkové podstaty popuzování vězení od čtrnácti dnů do šesti měsíců. Příslušným byl sborový soud I. stolice (divizní soud). Trest zmírnit nebo změnit mohl soud dle obecného ustanovení (§ 28). Pro přečiny pobuřování proti státu a popuzování proti skupinám obyvatel bylo možno zastavit periodický tiskopis.⁶⁴

§ 15 Výzva k neplnění zákonných povinností nebo k trestným činům – toto ustanovení nahrazovalo § 59 c) a § 65 b) a první věty § 305 rak., § 134, 149, 158, 171 a 172 odst. 2 uher. a 335 c), 341 b) a první věty § 562 voj. tr. zákona.

Předmětem úpravy zde bylo vybízení k hromadnému neplnění zákonných povinností, podněcování k zločinu nebo přečinu, vybízení k hromadnému páchání přestupku. Trestem bylo tuhé vězení v rozmezí osmi dnů až jednoho roku. V případě podněcování ke zločinu uvedenému v § 1, 2, 7, 8 nebo k vojenskému zločinu nebo k hromadnímu páchání přečinu podle § 47 a 51 branného zákona byl trestem žalář od šesti měsíců do pěti let.⁶⁵

§ 16 Schvalování trestných činů – nahrazoval § 305 a 310 rak., § 174 uher., § 562 a 567 voj. tr. z. a § 39 uher. zákona přestupkového.

Trestnými zde byly dvě skutkové podstaty. Jednak schvalování trestných činů a jednak rozšiřování podoby pachatele útoku na ústavního činitele nebo jejich

⁶² Tamtéž s. 59 - 63

⁶³ Za celou dobu nikdy nenabyl účinnosti zákon sjednocující právní regulaci držení zbraní, neboť zákon č. 80/138 Sb. z. a n. sice byl platný, ale účinnost měla nastat až vydáním prováděcího předpisu, který nikdy nevyšel. Navíc ani tento zákon by neměl na ustanovení zákona na ochranu republiky vliv, jak vyplývá z ustanovení § 40 odst. 3: (3) Nedotčena zůstávají ustanovení zákona o obraně státu a nařízení podle něho vydaných, ustanovení zákona na ochranu republiky (zejména § 13), ustanovení zákona ze dne 14. dubna 1920, č. 300 Sb. z. a n. o mimořádných opatřeních, ve znění zákona ze dne 10. července 1933, č. 125 Sb. z. a n. ustanovení § 61 zákona o branné výchově, ustanovení o výbušných látkách, ustanovení živnostenského řádu (zákon) a § 6 zákona ze 14. července 1927. č. 117 Sb. z. a n. o potulných cikárech.

⁶⁴ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J. Gusek, 1930, s. 64 - 65

⁶⁵ Tamtéž s. 86 - 99

tělesného poškození. V prvním případě se rozlišovalo vychvalování a schvalování trestného činu, vychvalování pachatele (odst. 1) a odměňování a odškodňování pachatele (odst. 2). Tady bylo zajímavé, že i veřejná sbírka ve prospěch pachatele na peněžitý trest nebo na náhradu za jiný trest se zřejmým úmyslem projevování souhlasu se spáchaným trestným činem byla dle tohoto paragrafu trestná. Nebylo trestné, pokud se tak dělo z jiného důvodu (např. sbírání na vězeňské fondy politických stran). Trestem za přečin bylo vězení od osmi dnů do jednoho roku. Jestliže šlo o schvalování zločinu podle § 1, 2, 7 a 8, trestal se viník žalářem od šesti měsíců do tří let.

Kdo rozšiřoval podobu pachatele zločinu (odst. 3) podle § 7 a 8 tohoto zákona v tiskopise do jednoho roku po spáchání zločinu, nešlo-li o účely vědecké nebo na žádost úřadů, trestal se za přestupek peněžitým trestem Kč 50 až 10 000 nebo vězením v rozpětí tří dnů až jednoho měsíce. Trest změnit nebo zaměnit šlo dle § 28 tohoto zákona. V případě přečinu zveřejnění obrazu pachatele bylo možno zastavit periodický tisk.⁶⁶

§ 17 Sdružování státu nepřátelské – rušil § 288 – 299 rak., § 539 – 554 voj. trestního zákona (v uherském trestním zákoně podobné ustanovení nebylo známo).

Předmětem úpravy bylo založení tajné organizace za účelem podvracení státu, přistoupení k této organizaci a její podpora. Trestem bylo tuhé vězení od jednoho měsíce do dvou let. Úředník, který se o takové organizaci dozvěděl a opominul tak oznámit, se trestal tuhým vězením od jednoho do tří měsíců, za zvláště přitěžujících okolností tuhým vězením od tří měsíců do jednoho roku.⁶⁷

§ 18 Šíření nepravdivých zpráv – nahrazoval § 308 rak. a § 565 voj. tr. zákona. Dotýkal se § 7 uherského tiskového zákona, ke kterému byl v poměru speciální normy.

Trestným bylo veřejné sdělování nebo jiným způsobem rozšiřování nepravdivých zpráv, které znepokojilo obyvatelstvo nějakého kraje, místa, nebo část tohoto obyvatelstva. Trest byl peněžitý od 50 do 10 000 Kč nebo vězení od tří dnů do tří měsíců. Trestným bylo také veřejné sdělování a rozšiřování takové zprávy, ač pachatel věděl, že tím ohrozí bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost nebo veřejný pořádek, způsobil tím zdražování předmětů denní potřeby, hromadné koupě, vybírání vkladů. Takové jednání bylo trestáno vězením za přečin od osmi dnů do tří měsíců. Věděl-li viník o nepravdivosti zprávy, trestal se tuhým vězením od osmi dnů do šesti měsíců.⁶⁸

⁶⁶ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J. Gusek, 1930, s. 100 - 106

⁶⁷ Tamtéž s. 106 - 109

⁶⁸ Tamtéž s. 110 - 115

§ 19 Návrat členů bývalé panovnické rodiny nebo podpora takového návratu – tento paragraf výslovně zakazoval vstup členů a jejich potomků bývalé panovnické rodiny habsbursko-lotrinské na půdu Československé republiky bez svolení vlády. Čin byl spáchán překročením hranic republiky. Stíhán byl i ten, kdo tuto rodinu jakýmkoliv způsobem podporoval nebo v případě, že se dozvěděl o pobytu některého z členů rodiny na území republiky a neoznámil to úřadu věrohodným způsobem (1). Trestem za tento přečin bylo tuhé vězení od šesti měsíců do jednoho roku. Viník, který byl za tento přečin již předtím pravomocně odsouzen nebo který měl zvláštní povinnost návrat a pobyt bývalé panovnické rodiny oznámit (zejména úřední osoba), trestal se za zločin žalářem od jednoho roku do pěti let (2).⁶⁹

§ 20 Hrubá neslušnost – toto ustanovení nahradilo § 37 uher. přestupkového zákona.

Postihovalo toho, kdo rušil ve výkonu pravomoci prezidenta republiky a dalších jmenovaných ústavních činitelů, tak že snižoval jejich vážnost. Dále pak byl stíhán ten, kdo potupil jméno republiky, její znak, vlajku a barvy nebo vypodobení prezidenta republiky. Trestem za přestupek bylo vězení od osmi dnů do šesti měsíců.⁷⁰

§ 21 Svádění nebo pomáhání k vojenským zločinům nebo nadržování jim – ustanovení nahrazovalo § 220 – 222 rak. § 453 – 454 uher., § 314 – 319 vojenského trestního zákona. Dále pak § 22 zák. čl. XLIII z. r. 1912. Za zrušený bylo nutno považovat i poslední odstavec § 46 branného zákona č. 193/1920 Sb.

Účelem paragrafu bylo postihnout toho, kdo se snaží navádět k vojenskému zločinu nebo při něm pomáhá. Trestem za zločin byl žalář od šesti měsíců do pěti let. Stejným trestem byl postižen ten, kdo pachateli nadržoval při spáchání tohoto zločinu, kdo jej ukrýval, pomáhal mu k útěku nebo na útěku. V tomto případě však nebyl vinen ten, kdo nadržoval osobě blízké.

Jednalo se o účastenství osob občanských, které nespádaly do pravomoci soudů vojenských. Neboť taková osoba by byla trestána podle § 11, 12 a 14 vojenského trestního zákona. Samostatným trestným činem zůstalo dle § 56 zákona 193/1920 Sb. z. a n. návod a nedokonané svádění k přestupkům uvedeným v tomtéž zákoně v § 47 – 51. Mohlo jít o možný souběh s § 21 zákona na ochranu republiky, šlo-li o navádění k úplnému sběhnutí z vojenské služby.⁷¹

§ 22 Nedovolené najímání vojska – nahrazen byl § 92 rak. a § 306 – 313 vojenského trestního zákona.

⁶⁹ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J. Gusek, 1930, s. 116 - 117

⁷⁰ Tamtéž s. 118 - 119

⁷¹ Tamtéž s. 120 - 122

Trestné se stalo najímání příslušníků republiky do vojska cizího státu bez dovození vlády nebo příslušného úřadu. Trestné bylo také zprostředkování takového najímání. Trestem za zločin byl žalář od šesti měsíců do pěti let.

§ 23 Nedovolené zpravodajství – nahrazoval čl. IX. zák. ze 17. prosince 1862 č. 8 ř. z. r. 1863, § 456 uher. tr. zákona.

Trestným bylo uveřejnění zprávy o věcech uvedených v tomto paragrafu (objevuje se typický rys, tj. samostatné uvádění deliktů, kterých se bylo možno dopustit tiskem), tj. zprávy o vojsku, síle a pohybu tohoto vojska, stejně tak jako o jiném zařízení republiky nebo jejího spojence určeného k obraně státu, přestože to bylo úředně zakázáno. Trestem za přečin bylo vězení od osmi dnů do šesti měsíců.⁷²

§ 24 Ohrožování obrany republiky – nahrazoval § 33 – 34 č. 3 uher. přestupkového zákona a § 26 a 27 zák. čl. LXIII. r. 1912.

Trestným bylo dopravení válečného materiálu, zbraní a střeliva do ciziny. Trestem za přečin bylo vězení od jednoho měsíce do jednoho roku. Podle článku dvě tohoto paragrafu bylo zákonem zakázáno pořizovat nákresy, plánky, fotografie zařízení nebo opatření na ochranu republiky, dále pak takové plány obkreslovat, ofotografovat nebo opsat nebo dát je jinému k dispozici, nebo je opatřovat sobě a jinému k uveřejnění. Trestem za přestupek, nebyl-li čin trestný přísněji, byl peněžitý trest od 50 Kč do 10 000 Kč nebo vězení od osmi dnů do šesti měsíců.⁷³

§ 25 Ohrožování veřejné správy orgánem moci veřejné – toto ustanovení bylo v pozici subsidiární. Užilo se ho pouze tehdy, nebyl-li čin klasifikován jako těžší trestný čin.

Jednalo se o postih orgánu veřejné správy, který úmyslným jednáním nebo opominutím proti ústavním zákonům nebo zákonům a nařízením, které byly vydány k provedení ústavních zákonů, ohrozil zájmy veřejné správy. Pokud čin nebyl trestný přísněji, trestem za tento přestupek byla peněžitá pokuta 10 000 Kč nebo vězení do tří měsíců.⁷⁴

⁷² MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J. Gusek, 1930, s. 124 - 125

⁷³ ČERNÝ, Jan. *Zákon na ochranu republiky*. 2. přeprac. a rozmn. vyd. Praha: Svaz československých soudců, 1935. s. 69

⁷⁴ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J. Gusek, 1930, s. 127 - 128

§ 26 Neodstranění nebo zřízení nedovolených pomníků – zřejmá návaznost na § 19. Politická (státní policejní) nebo v případě Slovenska a Podkarpatské Rusi administrativní vrchnost policejní mohla nařídít, aby byly odstraněny pomníky, které byly rázu protistátního, odporovaly ideám demokratického státu (např. symbol monarchie) nebo byly zřízeny členům dřívějších panovnických rodin v paragrafu uvedených.

3.1.4 HLAVA IV. – Závěrečná ustanovení

Tato část obsahuje doplňující informace obecného rázu. Jedná se celkem o sedmáct paragrafů v následujícím znění: § 27 Účinná lítost, § 28 Vyměřování trestu, § 29 Trest peněžité a zabavení jmění, § 30 Trest náhradní, § 31 Zabrání a propadnutí, § 32 Ztráta čestných práv občanských, § 33 Vypovězení, § 34 Zastavení periodického tiskopisu, § 35 Podmínečné odsouzení, § 36 Příslušnost a obžaloba, § 37 Stíhání osob vojenských, § 38 Stíhání cizinců, § 39 Výklad jednotlivých výrazů tohoto zákona, § 40 Zvláštní ustanovení pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, § 41 Poměr k dosavadním ustanovením, § 42 Zanedbání povinné péče, § 43 Zákon o třaskavinách, § 44 Účinnost a výkon zákona.⁷⁵ Z uvedených paragrafů si povšimneme několika z nich.

§ 27 Účinná lítost – definuje účinnou lítost. Pro úklady (§ 1), jejich přípravu (§ 2), ohrožení bezpečnosti republiky (§ 3) a vojenskou zradu (§ 6) nebyl trestán ten, kdo dobrovolně od činu upustil a včas učinil oznámení na úřadě tak, aby škodlivému výsledku bylo zamezeno nebo jej sám zamezil či napravil. Účastník na spolčení k úkladům (§ 2), k ohrožení bezpečnosti republiky (§ 3), k vojenské zradě (§ 6) nebo k útokům na ústavní činitele (§ 9) činů uvedených nebyl trestný v případě, že dříve, než bylo podniknuto něco jiného než spolčení, způsobil, že od podniku bylo upuštěno nebo spolčení úřadu oznámil. Nemohl být beztrestný ten, kdo za účelem, aby jej mohl nahlásit úřadu, je sám nastrojil nebo k němu naváděl.

§ 28 Vyměřování trestu – v tomto paragrafu jsou uvedeny demonstrativně některé přitěžující okolnosti, které má soud brát při vyměřování trestu v úvahu. Za

⁷⁵ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s. 132 - 181

přitěžující se bralo zejména, byl-li spáchán čin se zbraní, ze zjištění, společenými osobami, orgánem veřejné moci, duchovním, učitelem nebo na místě a za okolností, které vyžadovaly zvláštní vážnosti (úřady, bohoslužby apod.). V dalších odstavcích tohoto paragrafu bylo stanoveno určité omezení práva soudu trest zmírnit nebo změnit na mírnější druh trestu. Tak např. snížit dočasný trest na svobodě a zaměnit ho za mírnější bylo zcela vyloučeno u zločinů uvedených v § 1, § 2, § 6, č. 1 až 3, § 7 č. 4 při sazbě od deseti do dvaceti let a § 7 č. 5 při sazbě od pěti do dvaceti let. Byl-li spáchán zločin vraždy podle § 278 trestního zákona čl. V z roku 1878, nesměl soud uložit mírnější trest než doživotní káznici.⁷⁶

§ 34 Zastavení periodického tiskopisu – jeden z velmi důležitých paragrafů tohoto zákona, který byl později novelizován. Je z něho zřejmé, jak se stát snažil bojovat s protistátní propagandou a jakým problémem pro něho byla. Vydávání tiskopisu, kde soud v trestním řízení uznal, že byl spáchán zločin nebo přečin dle ustanovení daných v § 34 odst. 1 tohoto zákona a kde před tím v době poměrně krátké bylo již nejméně dvakrát vydáno takové rozhodnutí, mohlo být zastaveno. Předešlá rozhodnutí se nemusela týkat stejného činu, stačilo, byla-li obsahem tiskopisu uskutečněna skutková podstata trestného činu uvedeného v odst. 1 tohoto paragrafu. Vyžadovalo se, aby rozhodnutí byla učiněna o témž časopisu. Přitom nezáleželo na tom, zda tento časopis změnil jméno, jestliže soud z okolností usoudil (stejný vydavatel, redaktor apod.), že jde o stejný list. Poslední podmínkou, která musela být splněna, bylo, že opětovné spáchání těchto trestných činů muselo budit důvodnou obavu z pokračování páchaní této trestné činnosti. Důležité bylo i to, že zastavení vydávání tiskopisu bylo chápáno jako běžný rozsudek soudu.⁷⁷

§ 36 Příslušnost a obžaloba – určoval příslušnost soudu k jednotlivým paragrafům. Hlavní přelíčení o obžalobě pro zločiny uvedené v § 1, § 3 č. 1, § 4 č. 1, § 5 č. 1, § 7, za zločin podle § 8, spáchaný na prezidentu republiky a jeho náměstkovi, za zločin § 8 č. 2 až 5 spáchaný na ostatních osobách v paragrafu uvedených a pro zločin v § 10 č. 2, pokud šlo o osoboání si pravomoci prezidenta republiky a dalších ústavních činitelů, bylo konáno před státním soudem. To platilo i pro zločin spáchaný před účinností tohoto zákona, pokud obžaloba nenabyla ještě právní moci. Složení a řízení před státním soudem měl upravovat zvláštní zákon. Zločiny jmenované v dalším odstavci tohoto paragrafu patřily soudu porotnímu pouze za podmínky, že státní zástupce navrhoval v obžalobě trest vyšší než pět let. Další zločiny a přečiny

⁷⁶ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2.vydání. Kroměříž: J.Gusek, 1930, s. 136 - 139

⁷⁷ Tamtéž s. 153 - 157

patřily sborovým soudům první stolice, přestupky soudům okresním, nebylo-li stanoveno jinak.⁷⁸

Zákon o státním soudě č. 51/1923 Sb. z. a n. ze dne 19. 3. 1923 byl, jak už bylo zmíněno dříve, projednáván současně se zákonem na ochranu republiky. Státní soud byl ustaven v březnu 1923 v sídle Nejvyššího soudu. Soud sám existoval od roku 1923 do roku 1935 (zákon č. 68/1935 Sb. z. a n.), kdy jeho pravomoc převzal vrchní soud.⁷⁹

§ 39 Výklad jednotlivých výrazů tohoto zákona – tento paragraf definoval jednotlivé znaky skutkových podstat použitých v zákoně. Jednalo se o definici slova násilí, veřejnost, doba válečná a osoba blízká. Např.: „*veřejně je čin vykonán, byl-li spáchán v tiskopise, v rozšiřovaném spise, ve shromáždění nebo před zástupem*“.⁸⁰

§ 40 Zvláštní ustanovení pro Slovensko a Podkarpatskou Rus – pro tyto oblasti byl klasifikován přestupek urážky prezidenta republiky § 11 odst. 1 a hrubá neslušnost § 20 oproti Česku přísněji, a to jako přečin.⁸¹ Musíme však podotknout, že vlastně o přísnější potrestání obyvatel tohoto území vůbec nešlo, neboť podle § 26 uherského trestního zákona o přestupcích z roku 1879 byl např. pokus přestupku zcela beztrestný. Zatímco za přestupek spáchaný dle odst. 1 § 11 mohl být vyměřen trest od osmi dnů do šesti měsíců. Šlo tedy o vyrovnání rozdílu mezi trestním zákonem platnými předpisy trestního zákona uherského a rakouského.⁸²

§ 43 Zákon o třaskavinách – současně se zákonem na ochranu republiky byl vydán jako jeho příloha překlad zákona č. 134/1885 Sb. z. a n., o opatřeních proti obecně nebezpečnému užívání třaskavin a obecně nebezpečnému zacházení s nimi. Tímto paragrafem bylo jeho znění prohlášeno za autentické. Současně došlo k rozšíření jeho ustanovení na Slovensko a Podkarpatskou Rus (vyjma § 11) a na osoby podřízené vojenským soudům (vyjma § 11 a 13).

§ 44 – Účinnost a výkon práva – tento zákon se stal účinným osmým dnem po jeho vyhlášení.

⁷⁸ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J. Gusek, 1930. s. 160 - 161

⁷⁹ FRANCEK, J. *Velké dějiny zemí Koruny české. tematická řada, sv. III Zločinnost a bezpráví*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2011. s. 420. ISBN 978-80-7432-115-3

⁸⁰ MILOTA, A. *Zákon na ochranu republiky*. 2. vydání. Kroměříž: J. Gusek 1930. s. 164 - 172

⁸¹ Tamtéž s. 173

⁸² SIMONOVÁ, L. *Změny v trestním právu v první Československé republice*. Brno: 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí práce: JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL. M. Eur. Int. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/348015/pravf_b/BP__Simonova_Lenka_TP_2012_uohmuegh.doc

3.2 Novelizace zákona na ochranu republiky

Zákon na ochranu republiky byl několikrát novelizován. Z obsahu novelizací je zřejmé, jak se měnila politická situace té doby a jak se původně nejvíce zdůrazňovaná ochrana ústavních činitelů přesunula k ochraně samotné republiky a jejího demokratického zřízení. Dne 10. 7. 1933, po nástupu nacistů k moci a aktivizaci německých extremistů, byl vydán zákon č. 124/1933 Sb. z. a n. a přesně rok poté zákon č. 140/1934 Sb. z. a n. Zejména tato novela byla obšírněji pojatá. Další novelizací byl zákon č. 130/1936 Sb. z. a n., který zotřešoval ustanovení k potírání vojenské zrady a příbuzných činností. Po mnichovském diktátu byla vydána, na základě zmocnění ústavním zákonem č. 330/1938 Sb. z a n., ještě další novela, a to vládní nařízení č. 20/1939 Sb. I. ze dne 3. 2.1939. Došlo tak k tomu, že zákon, který měl původně bránit demokratické zřízení československé republiky, byl zneužit ve prospěch fašizujícího režimu druhé republiky. Tato novelizace se, na základě dekretu prezidenta republiky č. 11/1948 Ústředního věstníku o obnově právního pořádku, nestala součástí platného poválečného práva.⁸³

V následujících řádcích se krátce vrátíme k jednotlivým novelizacím podrobněji.

3.2.1 Zákon č. 124/1933 Sb. z. a n.

Novelizací ze dne 10. července 1933 se doplňoval § 14 a § 34 zákona na ochranu republiky. K § 14 byl připojen článek odst. 6, kterým se rozšířil počet ústavních orgánů, jejichž hanobení bylo chráněno tímto zákonem, o Národní shromáždění, jeho sněmovny, výbor a komisi. Zvýšila se tedy ochrana Národního shromáždění, a to proti hanobení. Do doby schválení této novelizace zákon Národnímu shromáždění poskytoval ochranu proti násilí a proti osobování si jeho pravomoci (§ 10).

Dále byl rozšířen § 34 o další zločiny a přečiny, za které bylo přípustné, na základě § 34 zákona na ochranu republiky, zastavení periodického tisku. Jednalo se

⁸³ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa 1914-1945 1. díl*. 1.vydání, Praha: Univerzita Karlova - nakladatelství Karolinum, 2005. s. 178
ISBN 80-246-1027-2

o zločiny a přečiny uvedené v § 14, č. 3, § 17, č. 1, § 21, č. 1, § 22 a § 23 téhož zákona.

Za § 34 byl vložen § 34a, který umožňoval vládě se souhlasem prezidenta republiky v případě, že to vyžadovala: „účinnější ochrana bezpečnosti a vážnosti republiky, její ústavy a obecného míru v ní“, mohla vláda nařízením nejdéle na dobu jednoho roku: 1) rozšířit přípustnost zastavení periodického tisku o další delikty a 2) prodloužit dobu takového zákazu periodického tisku u tiskopisů vycházejících pětkrát týdně na tři měsíce a třikrát týdně na šest měsíců. Vláda byla povinna předložit ihned toto nařízení oběma sněmovnám Národního shromáždění a odvolat jej, jakmile nebezpečí pominulo nebo jakmile se na tom obě sněmovny usnesly, a to nadpoloviční většinou všech hlasů.⁸⁴

3.2.2 Zákon č. 140/1934 Sb. z. a n.

Cílem této novelizace bylo vyplnit některé mezery v zákoně na ochranu republiky a v zákoně tiskovém. V případě zákona na ochranu republiky se opět jednalo o změny a doplňky v § 14 a § 34. Byl vložen § 14a, který měl poskytnout ochranu proti nepřímým útokům na demokraticko-republikánskou formu státu a demokratický řád republiky, který spočíval ve veřejném popuzování k násilnostem, nepřátelským činům a zášti proti jednotlivým skupinám obyvatel a jednotlivcům jenom proto, že jsou stoupenci demokratického uspořádání republiky. Tento paragraf zobrazuje situaci v tehdejší Československu a ukazuje na zvýšení hrozby útoků na demokratickou formu státu.

Další úpravy se dotýkaly paragrafu třicátého čtvrtého. Výpočet trestných činů v § 34a odst.1 se rozšířil o přečin § 14a). K odstavci 1, č. 2 téhož paragrafu se připojil dovětek, kterým bylo možno zastavit vydávání periodického tiskopisu na šest měsíců bez ohledu na to, jak často vychází. Jednalo se o tiskopisy, které započaly s vydáváním dříve, než uplynul jeden rok od konce doby, kdy byly naposledy zastaveny. Ke stejnému paragrafu byl přidán ještě odstavec třetí, který upravoval možnost prodloužení platnosti účinnosti nařízení podle odstavce č. 1, třeba i opětovně,

⁸⁴ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 124/1933 Sb. z. a n., kterým se doplňuje zákon na ochranu republiky. In *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1933. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=124&r=1933>

nejdéle na dobu dvou let. Dále byl vložen § 34b) který upravoval zvláštní ustanovení v tiskovém řízení v případě, že bylo započato s opětovným vydáváním periodického tiskopisu před uplynutím jednoho roku od konce doby, pro který byl zastaven. Lhůta k námitkám proti nálezům byla tři dny, veřejné sezení proti námitkám bylo třídenní, pokud se osoba, která podala námitku, nedostavila nebo se nedařilo doručit jí obsílku, nebylo to na překážku konání veřejného sezení, lhůta ke stížnosti na rozhodnutí o námitkách činila také tři dny ode dne prohlášení rozhodnutí. Tato zvláštní ustanovení platila po dobu jednoho roku od počátku jeho opětovného vydávání.

V části druhé tohoto zákona byly upraveny změny a doplňky zák. č. 126/1933 Sb. z. a n., kterými se měnily a doplňovaly tiskové zákony.⁸⁵

3.2.3 Zákon č. 130/1936 Sb. z. a n.

Tato novelizace v prvních čtyřech paragrafech zpřísnovala tresty za vojenskou zradu (§ 6 zákona na ochranu republiky), nedovolené zpravodajství (§ 23 zákona na ochranu republiky), ohrožování republiky (§ 24 zákona na ochranu republiky), přičemž trestem nejtěžším za vojenskou zradu, pokud šlo o § 6 č. 2, tj. vyrazení tajemství cizí moci, se stal trest smrti, a to v případě, že byl viník povinen uchovávat skutečnost, která měla být utajena k ochraně republiky, v tajnosti, nebo byla-li mu taková povinnost s ohledem na jeho služební či smluvní poměr, uložena. Nebo byl-li takový čin páčán po delší dobu, ve velkém rozsahu a způsobem značně nebezpečným.

Velké novelizace se v tomto zákoně dočkal § 36 zákona na ochranu republiky. Paragrafem 5, 6 a 7 tohoto zákona bylo stanoveno, že k § 36 zákona na ochranu republiky budou přidány § 36a), 36b) a 36c).

Paragraf 36a) stanovil, že o vojenské zradě a o nepřekažení a neoznámení vojenské zrady budou rozhodovat i některé krajské soudy, přičemž rozhodování bude soustředěno pouze do jednoho senátu v případě, že by krajský soud měl více senátů. To, kterým krajským soudům bude náležet toto rozhodování, bylo stanoveno vládním nařízením. Členem senátu měla být vždy jedna právně vzdělaná vojenská osoba, určená ministerstvem obrany. Cílem bylo zefektivnit a zrychlit vyšetřování vojenské

⁸⁵ ČESKOSLOVENSKO. *Zákon č. 140/1934 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují zákony na ochranu republiky a zákony tiskové.* [online] [cit. 2013-06-06]. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1934. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=140&r=1934>

zrady a zjišťování skutečností sloužících jako podklad pro soudní líčení. K dosažení tohoto účelu bylo nutno vytvořit specializované senáty se soudci, kteří měli v oboru značné zkušenosti. Znemožnilo se tak časté měnění soudců, čímž se co možná nejvíce zabezpečilo zachování vojenského tajemství, neboť takových osob bylo méně. Další odstavce tohoto paragrafu se zabývaly příslušností jednotlivých soudů v případě, že došlo k souběhu jiných trestných činů s vojenskou zradou. Zejména se jednalo o soudy vyššího stupně tj. vrchních soudů jako soudů státních a soudů porotních. Paragraf 36b) stanovil, kdo může být obhájcem pro trestné činy uvedené v § 36a). Mohla jím být pouze osoba zapsaná v seznamu obhájců oprávněných obhajovat v těchto věcech. Vedením tohoto seznamu bylo pověřeno ministerstvo spravedlnosti. Paragraf 36c) hovořil o urychlení celého řízení a co největším utajení obsahu spisů. Posledními paragrafy tohoto zákona (§ 8 a § 9) byla potřebná opatření přechodná a závěrečná.⁸⁶

3.2.4 Vládní nařízení č. 20/1939 Sb.

Toto vládní nařízení bylo schváleno dne 3. února 1939 a bylo jasným důkazem toho, jak druhá republika vedená prezidentem Dr. Háchou podléhá hitlerovskému Německu. Zřejmým jejím cílem bylo zajistit poslušnost československého národa, který otřesen mnichovskou zradou byl vydán napospas německému fašismu. Vládní nařízení na základě zmocnění čl. II ústavního zákona zmocňovacího ze dne 15. prosince 1938, č. 330 Sb. z. a n. zpřísnilo trest za hrubou neslušnost (§ 20 odst.1) a za urážku prezidenta republiky (§ 11 čl.1) tím, že změnilo klasifikaci tohoto trestného činu z přestupku na přečin.

⁸⁶ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 130/1936 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují zákony na ochranu republiky a zákony tiskové. [online] [cit. 2013-06-06]. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1936. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani.aspx/?Id=6550&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Tato novela se dále zabývá změnami § 14, tj. rušení obecného míru. Do tohoto paragrafu jsou vloženy § 14b) hanobení republiky nebo jejích ústavních činitelů, § 14c) hanobení cizího státu a § 14d) hanobení národa.⁸⁷ Zřejmá je tu snaha o ochranu německého národa a Třetí říše před národem československým, ač o tom tento zákon výslovně nehovořil.

⁸⁷ *Vládní nařízení č. 20/1939 Sb., kterým se doplňuje zákon na ochranu republiky* In *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1939. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=7570&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

4 APLIKACE ZÁKONA V PRAXI, VYBRANÁ JUDIKATURA

V této části se zaměříme na využití zákona o ochranu republiky v praxi a všimneme si některých vybraných judikátů, kde můžeme vidět, jak rozhodovala a jak interpretovala tehdejší justice jednotlivé paragrafy zákona.

Nejčastěji byly uplatňovány ustanovení hlavy třetí – ohrožování míru v republice a vojenské bezpečnosti její. Z této hlavy pak především § 13 – nedovolené ozbrojování, a § 14 – rušení obecného míru. Zvláště se stíhalo hanobení republiky, národa a národnostní menšiny. Na posouzení soudu záviselo, jak byly konkrétní výroky posuzovány.⁸⁸

4.1 Vybraná judikatura

Z vybraných judikatur se v první z nich zaměříme na trestné činy dle Hlavy I zákona na ochranu republiky, konkrétně na zločin úkladů o republiku dle § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky a zločin účastenství na úkladech dle § 69 bodu 2 uherského trestního zákona a § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky. Další judikatura se týká § 11 Hlavy II urážky prezidenta republiky. V poslední vybrané judikatuře bude popsána skutková podstata § 14 č. 3 Hlavy III Rušení obecného míru.

4.1.1 Rozhodnutí ze dne 21. března 1924, Kr II 584/23

„Zhotovení ekrazitových pum a podložení jich na určitých místech spadá pod zločin úkladů o republiku pod § 1 odst. 3 zákona, je-li článkem plánovité činnosti irredentistické organisace, směřující k opětovnému násilnému přivtělení území válkou pozbytého k státu maďarskému. Pod skutkovou podstatu § 2 odstavec první zákona spadá jednání přípravné, bylo-li takového rázu, že se úmysl zločinný projevil

⁸⁸ MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Leges, 2010. s. 317. ISBN 978-80-87212-39-4

*způsobem, který již přiblížil výsledku a ohrozil tím bezpečnost státu. Dostoupilo jednání již období pokusu, jde o zločin § 1 odstavec třetí zákona“.*⁸⁹

Nejvyšší soud jako soud zrušovací zavrhl dovolací stížnosti obžalovaných Pavla H. a Ondřeje K. a potvrdil rozsudek Státního soudu v Brně, který uznal Pavla H. vinným dle § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky 50/1923 Sb. z. a n. a Ondřeje K. zločinem účastenství na úkladech o republiku dle § 69 bodu 2 uherského trestního zákona a § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky.

Stížnost Pavla H. dovozovala, že nejde o zločin podle § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky, ale o čin jiný, blíže neoznačený dle všeobecného trestního zákona, protože činnost obžalovaného nebyla způsobilou, aby touto činností mohlo být předmětné území republiky násilně připojeno k cizímu státu a nepřesahovala ani meze přípravného činu, i kdyby pachatel věděl o dalších cílech majora N-tého. K otázce způsobilosti se Nejvyšší soud vyjádřil v tom smyslu, že se jí není nutné vůbec zabývat, protože činnost obžalovaného nepřichází v úvahu jako činnost samostatná, ale jde o plánovitou činnost maďarské irredentistické organizace, směřující k násilnému přivtělení území k státu maďarskému. Činnost této organizace pak byla způsobilou k dosažení poukázaného cíle.

Z toho též vyplynulo, že nešlo o pouhou činnost přípravnou, nýbrž o činnost dostoupivší pokusu, jak jej přepokládal § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky. Zákon na ochranu republiky v § 2 sám naznačuje hranici, kde se ještě jedná o přípravné jednání a kde jde již o pokus. Dále se v odůvodnění uvádí: *„Ohrožuje-li § 2 trestem úkladů, a to dle motivů kvalifikované způsoby přípravy, jest pokusem každé jednání, které jde dále než činnost v § 2 označená“*. Stalo se tak nepochybně, když Pavel H. po dohodě s majorem N-ým ekrasitové pumy mezi palivové dříví na četnické stanici a v bytě vojenského velitele generála C. v Užhorodě skutečně položil. Tím zahájil násilnou činnost vedoucí přímo k uskutečnění vytknutého cíle. O pouhém přípravném jednání by se zde mohlo hovořit jen v případě, že by se činnost stěžovatelova omezila na opatřování materiálu potřebného k zhotovení pum, jeho uschovávání, poohlížení se po pomocnících a vyhledávání míst k tomu účelu vhodná. Protože však pumy položil, došlo již k dosažení cíle maďarské irredentistické organizace. Šlo o pokus vzdálený, ale šlo o pokus. Jako pokus spadal tento čin pod § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky. Dále dovolací stížnost rozporovala rozhodnutí Státního soudu, kterým byl tento čin přiřazen k výše uvedenému paragrafu. Stížnost dovozovala, že skutek

⁸⁹ *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. března 1924, spisová značka Kr II 584/23. In: VÁŽNÝ, F. Rozhodnutí nejvyššího soudu ve Československé republice ve věcech trestních. Ročník šestý. Pod číslem: 1561. Praha: Právnícké vydavatelství v Praze, 1925. s. 241.*

obžalovaného měl spadat pod § 2 odst. 1. Nesprávnost tohoto názoru vyvrátil Nejvyšší soud tím, že § 2 trestá jednání přípravná, která dle své povahy jsou skutečně způsobilá ohrozit bezpečnost státu. Muselo by ale jít o jednání přípravné. Jakmile ale došlo k použití násilí, ke skutečnému dosažení zamýšleného výsledku, nemůže být o skutkové podstatě dle § 2 řeči.

V případě dovolací stížnosti Andreje K. se dovozovalo, že skutek obžalovaných, spáchaný ještě před účinností zákona na ochranu republiky, měl být posuzován vzhledem k zásadě § 2 podle předpisu § 127 uherského trestního zákona jako předpisu mírnějšího, protože tato ustanovení připouštěla u stěžovatele dle §§ 66, případně 72 uherského trestního zákona snížení trestu na tři roky. Naproti tomu zákon na ochranu republiky v § 28 odst. 2 vylučoval snížení trestu pod pět let.⁹⁰

Zásada § 2 uherského trestního zákona umožňovala posuzovat trestný čin podle nové právní úpravy, pokud by pro pachatele byl trest příznivější. Záleželo tedy na tom, zda by mírnější povaha trestu vyplývala u § 127 čís. 3 uherského trestního zákona vůči přestupku § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky z předpisu § 72 uherského trestního zákona, neboť se stěžovatelův skutek jevil jako účastenství. Vzhledem k tomu, že § 72 uherského trestního zákona připouštěl trest doživotní káznice a dle § 66 odst. 2 snížení trestu káznice na tři roky a v případě § 1 zákona na ochranu republiky dle § 28 snížení trestu za zločin nemohl jít pod nejnižší sazbu pěti let, bylo nutno v tomto případě konkrétní okolnosti případu zkoumat. Státní soud ve svém rozsudku došel k závěru, že u obžalovaného sice nebyly zvláště přitěžující okolnosti, které by nutily soud přiřadit tento trestný čin pod § 1 zákona na ochranu republiky a k výměře vyššího trestu stanoveného dle sazby do těžkého doživotního žaláře. Na druhé straně u obžalovaného byla převaha přitěžujících okolností taková, že nebylo možno použít §§ 91 a 92 uherského trestního zákona, nýbrž že zde jde o § 90 uherského trestního zákona, který stanoví, že trest se má blížit nejvyšší výměře trestu. Že to při zákonné sazbě doživotní káznice nemohl být nižší trest než pět let káznice, naopak že to musel být trest značně převyšující trest na podkladě sazby § 1 zákona na ochranu republiky, bylo nasnadě. Nejvyšší soud potvrdil rozhodnutí Státního soudu a přiřazení tohoto trestného činu k § 1 odst. 3 zákona na ochranu republiky.

⁹⁰ *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. března 1924, spisová značka Kr II 584/23. In VÁŽNÝ, František. Rozhodnutí nejvyššího soudu ve Československé republice ve věcech trestních. Ročník šestý. Pod číslem: 1561. Praha: Právnícké vydavatelství v Praze, 1925. s. 241 - 245*

4.1.2 Rozhodnutí ze dne 2. září 1925, Zm II 264/25

*„Pod trestní sankci § 11 zákona na ochranu republiky spadají nejen urážlivé posunky a nadávky nýbrž všechny projevy, dotýkající se nepříznivě obecného vědomí vážnosti a úcty k prezidentu republiky. Spadá sem, odnesl-li kdo při oslavě od obrazu presidentova květiny se slovy, že jich je pro něho škoda“.*⁹¹

Nejvyšší soud zamítl zmateční stížnost obžalované proti rozsudku zemského soudu v Opavě ze dne 30. března 1925, jímž byla obžalovaná uznána vinnou přečinem podle § 11 čís. 2 zákona na ochranu republiky.

Stížnost namítala, že pod paragraf spadá pouze hrubé porušení úcty a vážnosti k prezidentovi republiky, jako jsou například nadávky a pošklebky, nikoliv činnost obžalované nedosahující intenzity v zákoně předpokládané.

Soud připomněl, že pod § 11 nespadá pouze osobní čest prezidenta republiky, ale také jeho obecná vážnost a podle toho spadají do tohoto ustanovení nejen urážlivé posunky a nadávky, ale i projevy týkající se prezidentovy obecné vážnosti. Činu se měla obžalovaná dopustit tím, že projevila nevoli nad chystanou oslavou československého národního svátku v léčebném ústavu, kdy pacienti se svolením ředitele vyzdobili jídelnu a obraz prezidenta republiky květinami. Obžalovaná měla vstoupit do jídelny, vzít a odnést dva hrnky s květinami a při tom pronést slova: *„Ty krásné nedám, těch je pro něho škoda“*. Měla tak učinit v úmyslu projevit prezidentu republiky nevážnost, aby mu ublížila na cti a uvedla ho ve veřejný posměch. Nejvyšší soud v Brně potvrdil rozhodnutí soudu zemského soudu v Opavě, neboť shledal v jednání obžalované skutkovou podstatu urážku prezidenta republiky podle § 11 zákona na ochranu republiky, neboť se hrubě dotkl obecné vážnosti prezidentovy.⁹²

⁹¹ Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. září 1925., spisová značka Zm II 264/25 In: VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu ve Československé republice ve věcech trestních*. Ročník sedmý. Pod číslem: 2071. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1926. s. 440 - 441

⁹² Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. září 1925., spisová značka Zm II 264/25 In: VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu ve Československé republice ve věcech trestních*. Ročník sedmý. Pod číslem: 2071. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1926. s. 440 - 441

4.1.3 Rozhodnutí ze dne 3. září 1924, Zm. I 439/24

„Trestný čin, obsahem tiskopisu spáchaný, jest po rozumu u § 39 zákona na ochranu republiky veřejně vykonán všemi osobami, které některým ze způsobů § 7 trestního zákona spoluúčinkovaly k tomu, by obsahem tiskopisu bylo působeno na smýšlení jiných osob. Vyložení tiskopisů na výstavě za účelem, aby návštěvníci výstavy po případě do nich nahlédli, jest rozšiřováním ve smyslu § 6 zákona o tisku“. Trestnou nedbalost (čl III odstavec třetí zák. ze dne 15. října 1868, čís. 142 ř. zák.) rozšiřovatele jest spatřovati v tom, že nepátral po případné záповědi nebo nepřezkoumal obsah tiskopisů, ač dala k tomu podnět cizozemská místa vydání a povážlivost nápisu nebo předmětu“.⁹³

Nejvyšší soud zrušovací vyhověl zmateční stížnosti státního zastupitelství do rozsudku krajského soudu v Chebu ze dne 23. května 1924, pokud jím byl obžalovaný zproštěn obžaloby podle § 14 čís. 3 zákona 50/1923 Sb. z. a n. a vrátil věc nalézacímu soudu, aby ji znovu projednal a rozhodl.

Tiskopisy měly podněcovat k zášti proti jednotlivým skupinám obyvatel pro jejich rasu a náboženství. Trestný čin takto spáchaný spadá pod § 39 zákona na ochranu republiky a je veřejně vykonán podle § 7 trestního zákona všemi osobami, které spoluúčinkovaly na obsahu tiskopisů. Přitom není možné činit rozdíl mezi osobami, který sepsáním nebo tiskem spolupůsobily na obsahu tiskopisu a nebo mezi osobami, které rozšiřováním tiskopisu nebo jiným způsobem způsobily, že se tento trestný projev dostal na vědomí jiným osobám. Pachatel vyložil tiskopisy na výstavě jím uspořádané, jejímž účelem bylo, aby návštěvníci do tiskopisu nahlédli. Čímž byl naplněn pojem rozšiřování podle § 6 zákona o tisku. I dle nalézacího soudu byla naplněna skutková podstata trestného činu dle § 14 čís. 3 na ochranu republiky. Nalézací rozsudek však zprostil obžalovaného viny ze subjektivních důvodů, protože nebyla vyvrácena obhajoba, že tiskopisy nečetl a neznal tak obsah tiskopisů, a tudíž se nemohl dopustit popuzování k zášti proti jednotlivým skupinám obyvatel. Tímto výrokem však bylo pouze vysloveno, že obžalovaný nejednal s úmyslem porušit § 14 čís. 3 zákona; nebyla však řešena otázka v celém kontextu. Jestliže nalézací soud dospěl k závěru, že proto že, obžalovaný neznal obsah tiskopisů a pro nedostatek záležo úmyslu není zodpovědným dle § 14 čís. 3 trestního zákona, měl se zabývat tím

⁹³ Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. září 1924., spisová značka Zm I 439/24 In: VÁŽNÝ, F. Rozhodnutí nejvyššího soudu ve Československé republice ve věcech trestních. Ročník šestý. Pod číslem: 1719. Praha: Právnícké vydavatelství v Praze, 1925. s. 524 - 525

zdali není za nedbalé způsobení protiprávního účinku zodpovědným dle čl III z 15 října 1868, čís. 142 ř. zákona. Zprošťující výrok nalézacího soudu Nejvyšší soud zrušil a vrátil nalézacímu soudu zpět k projednání s odůvodněním, že spočívá na neúplném, a tudíž nesprávném použití zákona.⁹⁴

⁹⁴ *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. září 1924, spisová značka Zm I 439/24* In: VÁŽNÝ, F. *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních*. Ročník šestý. Pod číslem: 1719. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1925. s. 524 - 525

5 DOBA NESVOBODY A POVÁLEČNÉ OBDOBÍ

V první řadě je třeba si vymezit časové rozpětí, které je definováno jako doba nesvobody. Jednalo se o dobu od 30. září 1938 do 4. května 1945, jak bylo stanoveno ústavním dekretem č. 11/1944 Ústředního věstníku československého o obnovení právního pořádku. Pro účely námi popisovaného zákona se v případě poválečného období bude jednat o období mezi květnem 1945 až do roku 1948.

5.1 Období druhé republiky

Krátce se ještě vrátíme k politické a hospodářské situaci v 30. letech 20. století. Toto období charakterizoval vzrůstající vliv fašismu, který způsobil rozpad versailleského mírového systému a zhoršil postavení Československa na mezinárodním poli. Představa evropských mocností stále více směřovala k nastolení nové evropské rovnováhy, která by odpovídala tehdejšímu poměru sil. Fašistické a nacistické plány mířily k nastolení nového rozdělení světa a západní mocnosti byly ochotné se částečně tomuto požadavku přizpůsobit.

Československou republiku začalo v pohraničí ohrožovat henleinovské hnutí organizované od r. 1935 Sudetoněmeckou stranou (SdP). Zároveň se na Slovensku radikalizovala Hlinkova slovenská strana ľudová. Aktivizovaly se české fašistické strany a organizace.

Dne 11. března 1938 obsadila německá armáda Rakousko. Šlo o hrubé porušení versailleské a saint-germainské smlouvy, které ale zůstalo západními mocnostmi nepotrestáno. Došlo pouze k formálním protestům, Československo vůbec žádný protest nevydalo. Po tzv. anšlusu Rakouska bylo zřejmé, že hitlerovské Německo začalo naplňovat své expanzionistické plány na území střední Evropy. Hitler vystupňoval agresivitu vůči Československu. V německém generálním štábu vznikl plán „Fall Grün“ na rozbití Československa, počítající s pomocí německé národnostní menšiny na území Československa. Vůdce vyzval německé obyvatelstvo k sjednocení a dal příkaz Sudetoněmecké straně, aby československé vládě kladla neakceptovatelné podmínky.

V dubnu 1938 Sudetoněmecká strana vyhlašuje tzv. karlovarské požadavky, kde požadovala územní autonomii, zajištění práv pro ostatní německé občany na území republiky, volnost pro fašistické organizace a nacistickou propagandu, dále změnu zahraniční politiky Československa a její orientaci na fašistické Německo. Tyto požadavky byly podpořeny západními mocnostmi, které vyzvaly Československo k jednání o národnostním vyrovnání. Zároveň Německo vytvářelo neustálý tlak na Československo prostřednictvím vojenských provokačních akcí na společných hranicích. V květnu 1938 československá vláda vyhlásila částečnou mobilizaci.

Dne 15. září 1939 se setkali v Berchtesgadenu britský ministerský předseda Neville Chamberlain a Adolf Hitler. Chamberlain v podstatě akceptoval Hitlerův požadavek, aby byly tři miliony Němců, žijících na území Československa, připojeny k německé říši. Ochotu podílet se na tomto „mírovém“ řešení sudetoněmecké otázky vyjádřila i Francie. Obě mocnosti, na základě společného ujednání, vyzvaly Československo, aby Německu přenechalo území s více než padesáti procenty německého obyvatelstva. Zároveň pohrozily, že v případě válečného konfliktu s Německem ponechají Československo bez pomoci. Vlády obou zemí poslaly Dr. E. Benešovi demarši, která toto stanovisko obsahovala. V noci z 20. na 21. září Praha kapitulovala. Tento postup však vyvolal tak bouřivé reakce československého obyvatelstva, že musel odstoupit stávající kabinet vedený M. Hodžou a 22. září vznikla nová úřednická vláda v čele s generálem Syrovým.

Téhož dne se N. Chamberlain znovu sešel s Hitlerem v Bad Godesbergu. Hitler vystupňoval své požadavky. Vedle dalších územních změn požadoval i další změny rázu politického. Přednesl také požadavky Maďarska a Polska. V té chvíli se zdálo, že Francie a Anglie už nebude bránit mobilizaci československé armády. Ta byla provedena a vyhlášena vládou hned 23. září. Proběhla v klidu a za velkého nadšení obyvatelstva. Francie a Anglie však začaly dávat najevo, že by československá vláda měla henleinovcům ustoupit. Zároveň se do jedné řady s Německem postavily Polsko a Maďarsko.

Souběžně probíhala mezinárodní politická jednání. Role zprostředkovatele se ujal Benito Mussolini a vyzval A. Hitlera k svolání mezinárodní konference, která by našla „mírové řešení“ tohoto konfliktu. Dne 29. září se v Mnichově setkali představitelé Velké Británie, Francie, Itálie a Německa, aby, bez účasti

Československa, podepsali smlouvu, která akceptovala všechny požadavky hitlerovského Německa.⁹⁵

Mnichovská smlouva, která byla podepsána na přelomu 29. a 30. září 1938, znamenala v podstatě konec svrchovanosti Československa. Jednalo se o porušení všech psaných mezinárodních smluv a dohod a nepsaných zásad mezinárodního práva. Československo nebylo účastníkem této dohody, ale pouhým předmětem ujednání, kterou bylo nuceno, pod hrozbou síly, akceptovat. Toto vnucené přijetí bylo zároveň i porušením § 3 Ústavy, která změnu státních hranic Československa vázala na schválení Národním shromážděním. To se vůbec ani nesešlo, respektive nebylo svoláno.

Prezident Beneš dne 5. října 1938 abdikoval a odešel do exilu jako soukromá osoba. Fakticky uznal existenci druhé republiky.

Na základě mnichovské dohody došlo k odtržení československých pohraničních oblastí a k jejich připojení k Německu, Polsku a Maďarsku. Tento stav nazývaný „druhou republikou“ se však nadále zhoršoval. Fungování ústavního systému bylo podlomeno a postupně znemožněno. Pokračoval rozpad zbylého území Československa. Koncem listopadu 1938 přijalo Národní shromáždění ústavní zákon č. 299/1938 Sb. z. a n., o autonomii Slovenské krajiny. Republika se stala Česko-Slovenskou republikou. Byl přijat i ústavní zákon č. 328/1938 Sb. z. a n., o autonomii Podkarpatské Rusi. Dne 30. listopadu 1938 by zvolen prezidentem Dr. Emil Hácha, který nahradil E. Beneše.

K dalšímu rozkladu ústavního systému daného Ústavou z roku 1920 došlo 15. prosince 1938, kdy byl schválen ústavní zákon č. 330/1938 Sb. z. a n., o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů Republiky Česko-Slovenské. Legitimoval vlády k nahrazování zákonů po dva roky vládními nařízeními a prezidenta zmocnil vydávat dekrety z moci ústavní. Toto pojetí bylo nejen využito vládou druhé republiky, ale i exilovou vládou pro stanovení legitimacy vydávání jejích dekretů.⁹⁶

V této souvislosti se vrátíme k zákonu na ochranu republiky a jeho poslední novelizaci, vládnímu nařízení č. 20/1939 Sb. Jednalo se jednak o příklad vládního nařízení, k němuž dal zmocnění výše uvedený ústavní zákon, a jednak o ukázkou zneužití zákona ve prospěch nové vlády, která byla pod silným vlivem Německé říše. Toto nařízení mělo především zabránit československému obyvatelstvu, aby se bouřilo

⁹⁵ SCHELLE, K. *Druhá Česko-Slovenská republika*. In: SCHELLE, K., HORÁKOVÁ, M. SALÁK, P. a J. TAUCHEN. *Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin* (vybrané problémy). Ostrava: KEY Publishing s. r. o. 2010. s. 24 – 26. ISBN 978-80-7418-052-1

⁹⁶ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ A. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vydání. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk s.r.o. 2010. s. 145. ISBN 978-80-7380-251-6

proti nové vládě a vlivu fašistického Německa na veřejný život v Česko-Slovenské republice. Zejména § 14b) hanobení národa mělo znatelně za cíl ochranu německého národa, přestože ten zde nebyl konkrétně jmenován. Je tedy zajímavé, že docházelo k neustálému porušování tohoto zákona, a to vůči židovskému obyvatelstvu. Na toto porušování však nebyl brán zřetel s ohledem na vzrůstající antisemitistické tendence.⁹⁷

K dovršení rozpadu Československa pak došlo v následujících třech dnech. Dne 14. března 1939 Slovenský sněm prohlásil samostatnost Slovenského státu a vtělil své rozhodnutí do svého zákona č. 1/1939 Sl. z. Prezidentem byl zvolen Dr. Jozef Tiso. Slovenský stát navazoval na rozdělení republiky z listopadu 1938. Dohodou byl vzat hitlerovským Německem pod ochranu, která měla zajistit územní nezávislost nově vzniklého státu. Slovenská ústava byla schválena dne 21. července 1939 pod číslem 185/1939. Z preambule bylo zřejmé, že se tzv. Slovenský stát jasně přiklání k teorii klerofašistického stavovského státu podle vzoru Rakouska a Španělska.

K odtržení Podkarpatské Rusi došlo po útoku maďarské armády téhož dne 14. března 1939. Maďarsko brzy zlomilo odpor česko-slovenské armády a ozbrojenců organizace Síč a připojilo toto území k Maďarsku.⁹⁸

Tentýž den odjeli Dr. Hácha a Dr. Chvalovský (ministr zahraničních věcí) do Německa na jednání v domnění, že se bude jednat o slovenské otázce. Při dramatickém nočním jednání, kdy Göhrling vyhrožuje leteckým útokem na Prahu, Dr. Hácha zkolaboval. Po lékařském ošetření a pod hrubým nátlakem nakonec dne 15. března 1939, oba podepisují Protokol o jednání A. Hitlera s prezidentem tzv. druhé republiky o zrušení samostatnosti Československé republiky, ve kterém vložili osud českého národa do rukou vůdce. Současně podepisují další dokument, kde si německá vláda stanovila podmínky o bezpodmínečné kapitulaci Československa. Oba dokumenty byly z právního hlediska od počátku neplatné, neboť byly podepsány pod hrubým nátlakem a prezident neměl k takovému aktu ústavní oprávnění. Zároveň byl dokument v rozporu se zásadami mezinárodního práva a byly porušeny závazky, které na sebe Německo v Mnichově vzalo. Dne 16. března 1939 byl vyhlášen Výnos vůdce a říšského kancléře o zřízení Protektorátu Čechy a Morava.⁹⁹

⁹⁷ KOUBKOVÁ, V. *Lidskoprávní regrese – příklad Druhé československé republiky*. Brno: 2011. Magisterská práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra politologie. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/86041/fss_m/Lidskopravni_regrese_-_priklad_Druhe_ceskoslovenske_republiky.doc

⁹⁸ SCHELLE, K. *Druhá Česko-Slovenská republika*. In: SCHELLE, K. HÖRÁKOVÁ, M. SALÁK, P. a J. TAUCHEN. *Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin* (vybrané problémy). Ostrava: KEY Publishing s.r.o. 2010. s. 24 – 26. ISBN 978-80-7418-052-1

⁹⁹ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa 1914-1945 1.díl*. 1.vydání, Praha: Univerzita Karlova - nakladatelství Karolinum, 2005. s. 341 – 344. ISBN 80-246-1027-2

5.2 Protektorát Čechy a Morava

Protektorát, dle uvedeného výnosu, měl být autonomním územím. Občané německé národnosti se stali německými státními příslušníky a podle ustanovení zákona z 15. září 1935 (RGBI. I., S. 1146), o říšských občanech také říšskými občany. Podléhali německé soudní pravomoci. Ostatní obyvatelé Čech a Moravy se stali státními příslušníky Protektorátu Čechy a Morava. Pokud jde o právo, nadále platily dosavadní předpisy, pokud „*neodporují smyslu převzetí ochrany Německou říší*“. Říše mohla podle čl. 11 výnosu vydávat vlastní protektorátní předpisy v případě, že to společný zájem vyžadoval.¹⁰⁰

Na jednom území tak platily dva právní režimy. Neznamenal to však, že by se příslušníci říše řídili výhradně právem říšským a příslušníci Protektorátu právem protektorátním (autonomním). Docházelo k odstranění demokratických zásad dosud platného trestního práva hmotného a procesního. Soustava českých soudů sice zůstala zachována, ale vedle nich vznikly soudy nacistické. Případy politických trestních činů byly odňaty protektorátní jurisdikci a postoupeny německým soudům. Základem pro úpravu trestního práva v Protektorátu Čechy a Morava se stala dvě nařízení, která určovala, zda bude trestný čin stíhán podle protektorátního nebo podle německého trestního práva. Jednalo se v nařízení o německém soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 14. dubna 1939 (RGBI. I., S. 752) a nařízení o výkonu soudní pravomoci v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 14. dubna 1939 (RGBI. I., S. 754). Vedle toho existovala řada vedlejších trestněprávních předpisů.

Trestní právo na protektorátním území bylo značně nepřehledné a komplikované. Často existovaly pochyby, jaký právní řád má být na projednávání deliktů použit. Tyto pochyby se snažila odstranit ministerstva, která se na úřad říšského Protektora obracela s žádostí o výklad říšských právních předpisů.. Ministerstva poté vydávala pro jednotlivé justiční úřady výnosy, které vysvětlovaly, jak v konkrétním případě postupovat, a podávaly interpretaci jednotlivých říšských právních norem.

Nacisté zneužili i některé předpisy bývalého Československa jako například zákon na ochranu republiky a zákon č. 131/1936 o obraně státu, který byl původně namířen proti nebezpečí, které hrozilo republice od fašistického Německa. Nařízením

¹⁰⁰ Výnos vůdce a říšského kancléře o Protektorátu Čechy a Morava č. RP06/39 ze dne 16. března 1939, In: *Sbírka zákonů a nařízení 1939*. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=7477&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

říšského Protektora o zákonu na ochranu bývalé Československé republiky z 20. června 1939 byl jeho obsah zneužit k ochraně Německé říše.

Protektorát Čechy a Morava navázal na právní řád Československa. Na jeho území ale existovaly dva různé právní řády, protektorátní (autonomní) a právo německé, respektive říšské. Přestože ale německé i protektorátní soudy výrazně přispěly k potlačení jakéhokoli odporu okupační moci, nebyly hlavní složkou nacistických represivních orgánů. Hlavním orgánem byly bezpečnostní složky, gestapo a Sicherheitsdienst, které měly v rukou vyšetřování všech trestných činů a které nerespektovaly základní trestněprávní zásady a bez rozpaků je překračovaly.¹⁰¹

5.3 Prozatímní československá vláda

Jak už jsme se zmínili, prezident Beneš odešel v říjnu 1938 do exilu a formálně uznal existenci druhé republiky. Už v červnu 1940 však prohlásil všechno, k čemu došlo od září 1918 v Československu, za neexistující a bezprávné. Převzal, na základě své volby ze dne 18. prosince 1935 a vycházejíc z ústavy z roku 1920, plné moci ústavního činitele. Od poloviny roku 1940 se kolem dr. Beneše zformovalo prozatímní státní zřízení ČSR, jemuž předcházely pokusy z roku 1939 z Paříže o ustavení prozatímní vlády. V Paříži došlo k ustanovení Národního výboru Československého, který byl později rozšiřován o další zástupce politických reprezentací. Československá exilová reprezentace byla po mnoha jednáních uznána za československou státní reprezentaci. Po obsazení Francie hitlerovským Německem našla sídlo v Anglii. Československá vláda v exilu byla jmenována 22. července 1940. Zákonodárná moc byla založena dekretem prezidenta republiky č. 2/1940 Ústředního věstníku československého o prozatímním výkonu moci zákonodárné. Jinými slovy, k dalším právním předpisům, které byly vydávány v letech 1938 až 1945 patřily právní předpisy vydávané exilovou vládou v Londýně.

Na dekretech bylo založeno celé prozatímní státní zřízení. Neopíralo se sice o žádné ustanovení z ústavní listiny 1920, ale odpovídalo zásadě právní kontinuity, která byla oficiálně vyjádřena dekretem prezidenta republiky č. 11/1944 Ústředního

¹⁰¹ TAUCHEN, J. *Trestní právo v Protektorátu Čechy a Morava* In: SCHELLE, K. HORÁKOVÁ, M. SALÁK, P. a J. TAUCHEN. *Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin* (vybrané problémy). Ostrava: KEY Publishing s. r. o. 2010. s. 24 – 26. ISBN 978-80-7418-052-1

věstníku československého o obnovení právního pořádku. Základním požadavkem bylo, aby byly veškeré akty vydávané prozatímním zřízením Československé republiky (jednalo se o období od 21. 7. 1940 až do 27. 10. 1945), po obnovení suverenity Československé republiky, ratifikovány Parlamentem, stalo se tak 28. října 1945, a publikovány ve Sbírce zákonů.¹⁰²

5.4 Léta poválečná

Prozatímní státní zřízení představovalo ústavní kontinuitu Československé republiky mezi stavem před 30. září 1938 a stavem po válce. Nebylo však možné na tento stav bez problémů navázat. Bylo nutno hledat kompromisy s ostatními subjekty moci. Stále více se projevovaly rozpory v koncepci poválečného vývoje Československa. Rozhodnutí byla ovlivňována takovými fakty jako existencí a nasazením československého vojska v SSSR, obsahem, významem a jednáním o československo-sovětské smlouvě z 12. prosince 1943, koncepcí národních výborů, vztahem ke slovenské otázce, vývojem situace na válečných frontách, v mezinárodní diplomacii a výsledky domácího protifašistického odboje.

Ve formování československé státnosti začala na sklonku II. světové války hrát úlohu Slovenská národní rada, vzniklá v r.1943, která se po vypuknutí Slovenského národního povstání postupně na osvobozeném území ujímala moci. Jejím prohlášením, že na Slovensku přebírá moc zákonodárnou, vládní a výkonnou, byl založen právní dualismus Československa.

Fakticky za ukončení prozatímního státního zřízení Československa se dá považovat jmenování československé vlády Národní fronty dne 4. dubna 1945 a jejího programu, označovanému jako Košický vládní program. Jednalo se o základní zásady činnosti vlády, která postupně přebírala moc na osvobozeném území. Tento program byl i kompromisem mezi dvěma koncepcemi poválečného vývoje, a tedy dvěma centry zahraničního odboje.¹⁰³

¹⁰² JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vydání. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk s. r. o. 2010. s. 145. ISBN 978-80-7380-251-6

¹⁰³ Tamtéž s. 145

Na základě již zmíněného dekretu prezidenta republiky, o obnově právního pořádku, bylo období doby nesvobody pomínuto, oficiálně byla obnovena činnost ústavy z r. 1920 a k mocenským orgánům přibýly orgány slovenské. Prosadilo se tak pojetí právní kontinuity s předmnichovskou republikou.

Oficiálně byla ukončena činnost prozatímní vlády v Londýně odjezdem prezidenta dr. E. Beneše do Moskvy dne 9. března 1945. Na jednáních tam byl projednán program a složení vlády Národní fronty, která byla oficiálně jmenována v Košicích 4. dubna 1945. Z uspořádání londýnské vlády se do nové soustavy vládních orgánů dostal jediný, prezident republiky, který si podržel dekretální pravomoc do ustavení Prozatímního národního shromáždění v říjnu 1945. Dekrety však směla navrhovat jenom vláda s tím, že jí příslušelo právo spolupodpisu.

Významným zásahem do právní kontinuity s předmnichovskou republikou bylo vytvoření národních výborů, které však vznikaly ještě dříve, než byly uzákoněny, revoluční cestou. Na podzim r. 1945 došlo k volbám do okresních a zemských národních výborů. Jednalo se o volby nepřímé prostřednictvím okresních shromáždění a zemských sjezdů. Zemské sjezdy zvolily v Čechách a na Moravě 200 poslanců do Prozatímního národního shromáždění, 100 poslanců bylo zvoleno sjezdy slovenských národních výborů. Prozatímní národní shromáždění bylo ustaveno 25. října 1945. Ústavním dekretem č. 47/1945 Sb. o Prozatímním národním shromáždění byly stanoveny následující úkoly: potvrdit ve funkci prezidenta republiky, dodatečně schválit prezidentské dekrety a vykonávat pravomoc Národního shromáždění podle ústavy a dalších zákonů. Prezidentské dekrety byly ratifikovány ústavním zákonem č. 57/1946 Sb. a zároveň bylo stanoveno, že musejí být publikovány ve Sbírce zákonů.¹⁰⁴

Pro podobu trestního práva v letech 1945–1948 měly zásadní význam předpisy o obnovení právního pořádku (zejména znovu publikovaný a zákonem č. 12/1946 Sb. z 19. prosince 1945 novelizovaný ústavní dekret o obnovení právního pořádku), dále pak retribuční dekrety a nařízení Slovenské národní rady s trestněprávní problematikou. Znamenalo to, že velká část trestního práva byla založena na trestněprávních předpisech první republiky a osobitým vývoji v meziválečném a válečném období na slovenském území.

Londýnský dekret z 1. května 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a pomahačů a o mimořádných lidových soudech se neuplatnil. Byl nahrazen

¹⁰⁴ JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vydání. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk s. r. o., 2010. s. 145. ISBN 978-80-7380-251-6

v osvobozené republice a pouze pro české země, stejně nazvaným dekretem č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945 Sb., tzv. velkým retribučním dekretem.

Tady se znovu vracíme k stále platnému zákonu na ochranu republiky z roku 1923, neboť výše uvedený dekret se hned prvním paragrafem na tento zákon odvolává a v § 1 stanovil: „Kdo se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil na území republiky nebo mimo ně některého z těchto zločinů podle zákona na ochranu republiky ze dne 19. března 1923, č. 50 Sb.:

*úkladů o republiku (§ 1), trestá se smrtí; kdo se dopustil přípravy úkladů (§ 2), ohrožení bezpečnosti republiky (§ 3), prorady (§ 4, č. 1), zrady státního tajemství (§ 5, č. 1), vojenské zrady (§ 6, č. 1, 2 a 3) a násilí proti ústavním činitelům (§ 10, č. 1), trestá se těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí a za okolností zvláště přitěžujících smrtí“.*¹⁰⁵

Doba zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) byla stanovena na období ode dne 21. května 1938 do dne, který byl určen vládním nařízením. Přísnější tresty pro trestné činy v dekretu uvedené byly až na výjimky trestné i v době předmnichovské, buď na základě zákona na ochranu republiky, nebo dle recipovaných rakouských zákonů. V hlavě druhé tohoto dekretu byly ustanoveny mimořádné lidové soudy, které zasedaly v pětičlenných senátech složených z předsedy, jímž byl soudce z povolání a čtyř soudců z lidu.

Na Slovensku se vzhledem k odlišné povaze retribucí souvisejících s potrestáním představitelů válečného slovenského státu uplatňovalo nařízení SNR č. 33 o potrestání fašistických zločinců, okupantů a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictví z lidu.

Dalšími důležitými trestněprávními předpisy se stal dekret č. 17/1945 Sb. z 19. června 1945, jímž byl zřízen tzv. Národní soud. 27. října 1945 byly přijaty dekrety 137/1945 Sb., o zajišťovací vazbě státně nespolehlivých osob a č. 138/1945 Sb., o trestání provinění proti národní cti, tzv. malý retribuční dekret. Původní znění velkého retribučního dekretu doznalo několika zásadních změn, nejdříve v roce 1945, zákonem č. 22/1945, Tímto zákonem byl Prozatímním shromážděním znovu usnesen a schválen velký retribuční dekret. Úplné znění retribučního dekretu vyhlásila vyhláška ministra vnitra č. 23/1946 Sb. z 18. února 1946. Dalšími dvěma zákony č. 149/1946 Sb.

¹⁰⁵ Dekret č. 16/1945 prezidenta republiky ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech In: Sbírka zákonů a nařízení II. 1945. [online] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=11714&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

a 245/1946 Sb. byla, mimo jiné prodloužena účinnost retribučních dekretů. Retribuční řízení před mimořádnými lidovými soudy bylo ukončeno dne 4. května 1947.

Pokusy o unifikaci či novou kodifikaci trestního práva nebyly ani v letech 1945–1948 úspěšné. Za velmi významný zákon z té doby, který měl unifikační charakter, je nutno považovat zákon č. 182/1947 Sb., o stíhání trestných činů proti státu, který sjednotil používání trestních předpisů na celém státním území podle zákona č. 50/1923 Sb. v novelizovaném znění.¹⁰⁶

Po státním převratu 25. února 1948 se Komunistická strana Československa definitivně chopila moci a vyhlásila období, tzv. lidově demokratické republiky. Výrazným způsobem se změnil charakter státu a v něm panujícího zřízení. KSČ prohlásila toto období za období diktatury proletariátu, zavedla tedy totalitářský systém. Nastoupila cestu budování socialismu.

Od poloviny roku 1948 se zostřoval politický boj mezi komunistickou mocí a jejími odpůrci. Začal projevy nesouhlasu s politikou KSČ po únoru 1948 a vyvrcholil nastolením ostrého postupu a potlačením jakéhokoli odporu opozice. V souladu s politikou J. V. Stalina hovořila KSČ o „*zostřování třídního boje v době přechodu od kapitalismu k socialismu*“. Nástrojem k uskutečňování těchto cílů se stalo trestní právo a trestní represe. Začaly se množit veřejné protesty proti novému režimu. Příkladem byly např. protesty na XI. všesokolském sjezdu nebo při pohřbu prezidenta E. Beneše dne 8. září 1948. Množily se též protesty proti zásobovací situaci, čehož se snažily využít příslušníci potlačených demokratických stran, studenti či bývalí českoslovenští důstojníci. K první vlně represí byl využit prvorepublikový zákon na ochranu republiky, dosavadní trestní normy a také obnovení účinnosti retribučních dekretů na základě zák. č. 33/1948 Sb.¹⁰⁷

To však komunistickým představitelům nestačilo, a tak byl urychleně připraven a schválen dne 6. října 1948 zvláštní zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky. Důvodová zpráva konstatuje, že nepřátelé, kteří se dovolávali demokracie a svobody, dokázali zneužít slabin dosavadní právní úpravy ochrany státu. Protože ochrana, která byla poskytována státu tímto zákonem, byla nedostatečná, bylo nutno, dle zákonodárců té doby, přistoupit k jejímu zvýšení. Zároveň se muselo přihlídnout k hlubokým změnám v nazírání na stát a jeho úkoly. Stát, jenž se začal budovat na socialistických zásadách, nemohl vystačit se zákonem, který chránil zájmy státu, který byl postaven na zcela jiných základech. Bylo tedy třeba nového zákona,

¹⁰⁶ KUKLÍK, Jan. a kol. *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1949*. Praha: Linde Praha. 2008 s. 43 – 71. ISBN 978-80-7201-741-6

¹⁰⁷ Tamtéž s. 146 - 149

který by přihlížel ke změně poměrů a jenž by byl namířen proti všem, jejichž činnost by byla namířena proti státu a lidu.¹⁰⁸

Zákon v rozporu s prohlášeními v důvodové zprávě do značné míry vycházel ze zákona na ochranu republiky a retribučních dekretů. Zřetelně se zde projevila podstata nového režimu. Hlavním účelem zákona se mělo stát potírání odpůrců komunistického režimu. Chráněn tady měl být nejen samotný stát, ale i lidově demokratické zřízení.

První výraznou změnou oproti předchozímu zákonu bylo navrácení skutkové podstaty velezrada do československého trestního práva. Za tento zločin a zločiny útoky na život, vyzvědačství, válečného škůdnictví a tělesného poškození ústavních činitelů mohl být vyřčen i trest smrti. Tímto zákonem také došlo k výraznému zvýšení trestních sazeb u většiny skutkových podstat.

V první hlavě zákona nacházíme zločiny: velezrada, sdružování proti státu, pobuřování proti republice a hanobení republiky. Druhá hlava upravovala zločiny proti bezpečnosti státu. K nim patřilo vyzvědačství, vyzvědačství proti spojenci, nedbalé uchovávání státního tajemství, válečné škůdnictví, válečná zrada, nedovolené zpravodajství, účast při nadřezování o vojenském přečinu.

Hlava třetí se týkala vnitřní bezpečnosti státu a obsahovala: útoky na život ústavních činitelů, tělesné poškození ústavních činitelů, spolčení k útokům na ústavní činitele, násilí na ústavních činitelích, osobování si pravomoci ústavních činitelů, násilí na veřejných sborech, ublížení na cti prezidentu republiky, hanobení některých ústavních činitelů, podpora propagace fašismu, popuzování, hanbení národa či rasy, zneužití úřadu duchovního nebo jiné funkce, nedovolené ozbrojování, šíření poplašné zprávy, podněcování k trestnému činu a neplnění zákonných povinností, schvalování trestného činu, nepřekažení nebo neoznámení trestného činu, sabotáž, ohrožování jednotného hospodářského plánu z nedbalosti. Tedy k trestným činům, které známe ze zákona na ochranu republiky č. 50/1923, přibýly zločiny podpory a propagace fašismu, zneužití úřadu duchovního a nová ustanovení ochraňující hospodářství lidově demokratického zřízení a jeho plánování. Jednalo se o skutkovou podstatu sabotáž a ohrožování jednotného hospodářského plánu.

Čtvrtá hlava obsahovala trestné činy proti mezinárodním vztahům. Sem patřila prorada, ale také nově koncipované skutkové podstaty: neoprávněné opuštění území a neuposlechnutí výzvy k návratu, poškozování zájmu republiky v cizině, hanobení spojeneckého státu a podněcování k útočné válce. Tato hlava umožňovala

¹⁰⁸ NS RČS 1948-1954. Tisky. [online]. [cit.2013-06-06]. Dostupné z. http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0094_02.htm

komunistickému režimu trestat zvýšenou emigraci československých obyvatel. Paragraf hanobení spojeneckého státu měl zřejmou návaznost na příslušnost Československa k sovětskému bloku.

Hlava pátá obsahuje ustanovení společná a závěrečná včetně ustanovení o stíhání cizinců, účinné lítosti a ukládání a formě trestů. Paragrafem 70 je potvrzena a prodloužena platnost zákona ze dne 27. května 1885, č. 134, ř. z., o opatřeních proti nebezpečnému užívání třaskavin a obecně nebezpečnému zacházení s nimi., ve znění přílohy k zákonu č. 50/1923 Sb., na celém území republiky. Znamenalo to, že zákon o třaskavinách přežil zákon na ochranu republiky a byl zrušen až vládním nařízením č. 1/1952 Sb. ze dne 8 dubna 1952 o hořlavínách a výbušninách.

ZÁVĚR

V posledních dnech první světové války se naplnila dlouho prosazovaná myšlenka zahraničního odboje a později i domácího odboje na samostatný společný stát Čechů a Slováků. Zrodilo se Československo. Vznikem nové republiky vyvstala základní otázka, jakým právem se nová republika bude řídit. Ve chvíli, kdy Národní výbor československý převzal odpovědnost za klid a pořádek, byl Aloisem Rašínem sestaven první zákon československý. V zájmu plynulého přechodu nového státního zřízení bylo recipováno rakouské a uherské právo. Stát přebíral všechny dosud platné zemské a říšské zákony a nařízení.

První léta mladé republiky byla ve znamení stabilizace a upevňování demokratické formy státu. Do tohoto období také spadá schválení zákona na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. z. a n., který byl cílem této práce. Pokusili jsme se popsat důvody vzniku tohoto zákona a průběh legislativního procesu, stanovit jeho platnost a význam.

Ochrana státu byla na počátku vzniku republiky upravena recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. a zákonem č. 449/1919 Sb. z a n., o zákonné ochraně Československé republiky, kterým byly recipovány a částečně upraveny předpisy rakouské a uherské.

Situace tehdejší doby však naznačovala, že rakouská a uherská úprava ve složitém poválečném období stačit nebude. K důvodům vzniku tohoto zákona řadíme vnitropolitickou situaci, která nebyla jednoduchá. Především se jednalo o stále častější útoky ze strany levicových stran v čele se silnou a z bolševického Ruska podporovanou komunistickou stranou, dále pak ze strany extrémní pravice v podobě nacionalistických stran a v neposlední řadě také od hnutí a stran zastupujících národnostní menšiny žijící v Československu.

K nelehké situaci na politické scéně se přidala i složitá ekonomická situace v poválečných letech a hospodářská krize let dvacátých, která zasáhla Československo v plné síle v roce 1922 a na počátku roku 1923. Rok 1922 byl rokem s nejvyšším počtem nezaměstnaných mezi roky 1921 až 1924. Je tedy zřejmé, že největší tíha těchto let dopadala na obyčejného občana. Za takových okolností se obvykle začíná dařit extremismu ve všech podobách.

Z vnějších důvodů můžeme uvést neustálé spory o státní hranice, a to především s Polskem a Maďarskem.

Impulesem k projednání a schválení zákona na ochranu republiky se stal atentát na československého ministra financí Dr. Aloise Rašína, který byl 5. ledna 1923 anarchistou J. Šoupalem při atentátu zraněn a na jehož následky A. Rašín dne 18. února 1923 zemřel.

Jednání o návrhu zákona na ochranu republiky začala v lednu 1923 ještě před Rašínovou smrtí. Zákon byl předložen sněmovně na počátku března 1923 a v rekordně krátké době dne 19. března 1923 schválen. Legislativní proces však nebyl tak jednoduchý, jak by se mohlo na první pohled zdát. Zákonu byl vytýkán protiústavní a proti demokracii namířený charakter, namíření zákona proti národnostním menšinám a proti dělnictvu, omezení svobody tisku. Projednávání zákona ve sněmovně trvalo více než deset hodin za trvalého odporu opozice. Proti se stavěly především strana komunistická, slovenská strana ľudová a německé a maďarské nacionalistické strany.

Zákon byl dne 19. března 1923 přijat. Jednalo se o nejvýznamnější trestněprávní předpis v meziválečném trestním právu, které navzdory všem unifikačním snahám zůstalo v éře první republiky bez kodifikace.

Zákon na ochranu republiky stanovil některé nové skutkové podstaty trestných činů a umožnil stíhat činy, které do té doby nebyly žádným předpisem upraveny. Řadu skutkových podstat upravil, zvýšil a zpřísnil některé trestní sazby. Současně s tímto zákonem byl přijat zákon č. 51/1923 Sb. z a n., o státním soudě, který byl ustaven k řízení o trestných činech, které upravoval zákon na ochranu republiky.

Byl několikrát novelizován. První dvě novelizace zpříšňovaly některé skutkové podstaty trestných činů a ve svých paragrafech odrážely vývoj tehdejší politické situace. Na konci dvacátých a třicátých let měla republika stále větší problémy s nacionalistickými německými a slovenskými stranami. Zvýšila se hrozba fašismu.

V průběhu druhé republiky došlo ještě k jedné novelizaci zákona na ochranu republiky. Zřejmým cílem této novelizace bylo zajistit poslušnost československého obyvatelstva, které bylo otřeseno mnichovskou zradou. Tato novelizace nebyla přijata, na základě dekretu prezidenta republiky, do právního pořádku Československa.

Protektorát Čechy a Morava navázal na právní řád Československa. Platilo tzv. autonomní právo, pokud neodporovalo smyslu převzetí ochrany Německou říší. Zákon na ochranu republiky tedy zůstával nadále v platnosti. Zároveň ale říše mohla vydávat vlastní protektorátní předpisy. Pro německé občany platilo německé, říšské právo, které se ale v některých případech uplatňovalo také na ostatní občany protektorátu. Souběžně vyhlášovala předpisy i exilová vláda v Londýně.

Obnovené Československo v roce 1945 navázalo na právní řád před dobou nesvobody. Období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava bylo dekretem prezidenta republiky o obnovení právního pořádku pomínuto a legitimita exilové vlády a jejích dokumentů byla uznána. Zákon na ochranu republiky zůstal v platnosti. Velkým retribučním dekretem, který se v § 1 na zákon na ochranu republiky odvolává, byl zákon využit pro trestání nacistických zločinců, zrádců a pomahačů..

Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. z. a n. byl definitivně nahrazen zákonem č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. V porovnání se zákonem, který byl předmětem této bakalářské práce, nový zákon již nebyl postaven na demokratických principech a politické pluralitě. Došlo k výraznému zvýšení trestních sazeb u většiny skutkových podstat. Na rozdíl od zákona na ochranu republiky, který měl ochránit stát před narůstajícími snahami extrémistů, kteří usilovali o zvrácení demokratické formy státu a později před vlivem fašismu, hlavním účelem nového zákona bylo stíhání odpůrců komunistické totality, ať se jednalo o členy jiných stran, duchovní, učitele.

V tomto zákoně měl být chráněn nejen samotný stát, ale také lidově demokratické zřízení tohoto státu. Oproti zákonu na ochranu republiky vrátil tento zákon pojem velezrada do československého trestního práva. Stanovil některé nové skutkové podstaty trestných činů, například ustanovení ochraňující hospodářské zřízení lidově demokratického státu, jako byla sabotáž a ohrožení jednotného hospodářského plánu. Novou skutkovou podstatou bylo mimo jiné i neoprávněné opuštění území republiky a hanobení spojeneckého státu.

Závěrem se vrátíme k zákonu na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. z. a n. Jednalo se o poměrně kontroverzní právní předpis, který bývá napadán pro možnost zásahu státu do základních práv a svobod občanů zaručených ústavou. Do jisté míry tomu tak bylo, ale stále na pozadí právního státu. Zákon jasně vyjádřil vůli státu bránit demokratickou cestu, kterou se tato republika vydala.

Často mu také bylo vytýkáno, že některá ustanovení zákona jsou nejasná, a proto i nebezpečná. Roztažitelnost některých paragrafů způsobovala, že zákon mohl být zneužit proti jakékoliv opozici, pokud by převážila zlá vůle některé vlády. Naštěstí v době první republiky se tak nestalo. Zákon však byl slabou ochranou proti sílícímu vlivu fašismu, a tak svůj účel, bránit Československou republiku, v nekritičtějších chvílích nedokázal naplnit. Byl však postaven na principech demokratického státu, a pokud byl náležitě užíván, plnil funkci preventivní i represivní proti jeho nepřátelům.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČAPEK, Karel. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1. souborné vydání. Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 199. ISBN 80-202-0170-X

ČERNÝ, Jan. *Zákon na ochranu republiky*. 2., přeprac. a rozmn. vyd. Praha: Svaz československých soudců, 1935.

FENYK, J. CÍSAŘOVÁ, D. *Meziválečné trestní právo a věda trestního práva v Československu*. In: *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918-1938) a jejich místo ve středí Evropě*. 1. vydání. Praha: Karolinum, Univerzita Karlova, 2010. s. 821-842. ISBN 978-80-246-1718-3.

FRANCEK, J. *Velké dějiny zemí Koruny české. tématická řada, sv. III Zločinnost a bezpráví*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2011. s. 420. ISBN 978-80-7432-115-3

GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa 1914-1945 1. díl*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova - nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1027-2

CHALUPNÝ, E., KYPR, O. *O trestu smrti*. Anketa. Praha : Sociální služba, 1923
In: FRANCEK, J. *Velké dějiny zemí Koruny české. tématická řada, sv. III Zločinnost a bezpráví*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2011. s. 420. ISBN 978-80-7432-115-3

JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V., RUNDOVÁ, A. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vydání. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk s. r. o. 2010. ISBN 978-80-7380-251-6

KALLAB, J., HERRNRITT, V. *Trestní zákony československé platné v Čechách a v zemi Moravskoslezské*. 3. vyd. Praha: Československý kompas, 1933.

KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000.

ISBN 80-7277-027-6

KLIMEK, A. *Velké dějiny zemí Koruny České XIII. 1918 – 1929*. 1. vydání. Praha a Litomyšl: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-328-3

KUKLÍK, J. a kol. *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1949*. Praha: Linde Praha. 2008 ISBN 978-80-7201-741-6

MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4

VESELÝ, Z. *Dějiny českého státu v dokumentech* Praha: Epoque, 2003. ISBN 80-86328-26-0

VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita právnická fakulta, 1993. ISBN 80-210-0791-5

KAZDA, J. *Úklady o republiku a jejich odraz v judikatuře Nejvyššího soudu Československé republiky* In: VOJÁČEK, L. a J. TAUCHEN. *Sborník ze semináře. Sborníky z doktorandského semináře Katedry dějin státu a práva Právnické fakulty MU č. 3 (2012)*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012. s. 35-46. ISBN 978-80-7418-154-2

MILOTA, A.. *Zákon na ochranu republiky*, 2. vydání. Kroměříž: J.Gusek. 1930. s.IV-V

MIŘÍČKA, A.. *Poznámky k zákonu na ochranu republiky*. In: HORA, V. a J. LUKÁŠ. *Právník, časopis věnovaný vědě právní i státní*. Ročník LXII. Praha: Jednota právnická, 1923. s. 161-163

MIŘÍČKA, A. *Trestní právo hmotné-část obecná a zvláštní*. Praha: Všeherd, 1934. s. 186-189

SCHELLE, K. *Druhá Česko-Slovenská republika*. In: SCHELLE, K., HORÁKOVÁ, M., SALÁK, P. a J. TAUCHEN. *Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin* (vybrané problémy). Ostrava: KEY Publishing s. r. o. 2010. s. 24 – 26. ISBN 978-80-7418-052-1

TAUCHEN, J. Trestní právo v Protektorátu Čechy a Morava In: SCHELLE, K., HORÁKOVÁ, M., SALÁK, P. a J. TAUCHEN. *Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin* (vybrané problémy). Ostrava: KEY Publishing s. r. o. 2010. s. 24–26. ISBN 978-80-7418-052-1

Seznam použitých internetových zdrojů

Dekret č. 16/1945 presidenta republiky ze dne 19. června 1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech In: *Sbírka zákonů a nařízení II. 1945*. [online]. [2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=11714&Section=1&IdPara=1>

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 50/1923 na ochranu republiky In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1923. [online]. [2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3259&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., *Zákon o zřízení samostatného státu československého*, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1918, částka 2/1918. [online]. [2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=124&r=1933> Sbírka

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 124/1933 Sb. z. a n., *kterým se doplňuje zákon na ochranu republiky*. In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1933. [online]. [2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=124&r=1933>

ČESKOSLOVENSKO *Zákon č. 140/1934 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují zákony na ochranu republiky a zákony tiskové.* In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého.* 1934. [online]. [2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=140&r=1934>

ČESKOSLOVENSKO *Zákon č. 130/1936 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují zákony na ochranu republiky a zákony tiskové.* In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého.* 1936. [online]. [2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani.aspx?Id=6550&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

ČESKOSLOVENSKO *Vládní nařízení č. 20/1939 Sb., kterým se doplňuje zákon na ochranu republiky* In: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého.* 1939. [online]. [2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani.aspx?Id=7570&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

HORÁK, Ondřej. *Meziválečné trestní právo* [on-line] [cit. 2013-06-06] Dostupné z: www.law.muni.cz

KOUBKOVÁ, V. *Lidskoprávní regrese – příklad Druhé československé republiky.* Brno: 2011. Magisterská práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra politologie. [online]. [2013-06-06]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/86041/fss_m/Lidskopravni_regrese_-_priklad_Druhe_ceskoslovenske_republiky.doc

NS ČS 1918-1920. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 1. schůze. [online]. [cit. 2013-06-06] <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>

NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. *Zpráva ústavně právního výboru.* Stenoprotokoly 194. schůze. [online]. [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>

NS RČS 1920-1925. Poslanecká sněmovna. Stenoprotokoly. 196. schůze. [online]. [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/196schuz/s196001.htm>

SIMONOVÁ, L. Změny v trestním právu v první Československé republice. Brno: 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí práce: JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M. Eur.Int. [on line] [cit. 2013-06-06]. Dostupné z:

http://is.muni.cz/th/348015/pravf_b/BP__Simonova_Lenka_TP_2012_uohmuegh.doc

SOVADINA, J. *Čtrnáct bodů prezidenta Wilsona (8. 1. 1918)*. [online]. [cit. 2013/06/12] Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ctrnact-bodu-prezidenta-wilsona-8-1-1918/>

Výnos vůdce a říšského kancléře o Protektorátu Čechy a Morava č. RP06/39 ze dne 16. března 1939, In *Sbírka zákonů a nařízení 1939*. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=7477&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Seznam ostatních zdrojů

Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. března 1924, spisová značka Kr II 584/23. In VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu ve Československé republice ve věcech trestních*. Ročník šestý. Pod číslem: 1561. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1925. s. 241.

Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. března 1924, spisová značka Kr II 584/23. In VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu ve Československé republice ve věcech trestních*. Ročník šestý. Pod číslem: 1561. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1925. s. 241 - 245

Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. září 1925, spisová značka Zm II 264/25. In VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu ve Československé republice ve věcech trestních*. Ročník sedmý. Pod číslem: 2071. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1926. s. 440 - 441

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jaroslava Zrůstová

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Zákon na ochranu republiky – důvody vzniku, legislativní proces, platnost, význam

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 61

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 15

Počet ostatních zdrojů: 3

Vedoucí práce: JUDr. Pavel Salák, Ph.D.